

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2021

Bc. Zuzana Tomášová

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Rizika zadluženosti a možnosti jejich redukce komerčním pojištěním

Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana Tomášová**
Osobní číslo: **E19696**
Studijní program: **N0413A050009 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Management finančních institucí**
Téma práce: **Rizika zadluženosti a možnosti jejich redukce komerčním pojištěním**
Zadávací katedra: **Ústav matematiky a kvantitativních metod**

Zásady pro vypracování

Cílem diplomové práce je analýza rozsahu zadluženosti soukromých osob v České republice, srovnání se zadlužeností v zemích Evropy, specifikace rizik nesplácení úvěrů a půjček a možnosti redukce těchto rizik komerčním pojištěním.

Osnova:

- Vývoj struktury zadluženosti soukromých osob v České republice.
- Srovnání se zadlužeností v zemích Evropy.
- Specifikace rizik nesplácení úvěrů a půjček.
- Možnosti redukce rizik komerčním pojištěním.

Rozsah pracovní zprávy: **50**
Rozsah grafických prací: **-**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Hypoteční úvry. Česká národní banka [online]. Praha: ČNB, 2018. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STATARADY_PKG.STROM_DRILL?p_strid=AABBAKp_lang=CS.
Pojištění schopnosti splácet [online]. Praha: Monika Hájková, 2017. Dostupné z: <https://www.penize.cz/pojisteni/328081-pojisteni-schopnosti-splacet-kdy-pomuze-a-co-stoji>.
Proč je dobré k hypotéce uzavřít životní pojištění? Gepard finance pro život [online]. PRAHA 8: Gepard finance pro život, 2017. Dostupné z: <https://www.gpf.cz/proc-je-dobre-k-hypotece-uzavrit-zivotni-pojisteni>.
SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. Osobní finance: řízení financí pro každého. 3. aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2020. Finance (Grada). ISBN 978-80-271-2886-0.
SZÉNÁSSY, Edit, Kateřina KŇAPOVÁ a Tereza DVOŘÁKOVÁ. Jak zůstat člověkem v síti dluhů: kvalitativní výzkum. Praha: Ekumenická akademie, 2017. ISBN 978-80-87661-34-5.
TEPLÝ, Petr. Navigátor bezpečného úvěru. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2287-3.

Vedoucí diplomové práce: **prof. RNDr. Viera Pacáková, Ph.D.**
Ústav matematiky a kvantitativních metod

Datum zadání diplomové práce: **1. září 2020**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2021**

L.S.

---

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D.
děkan

Mgr. Libor Koudela, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2020

Prohlašuji:

Práci s názvem „Rizika zadluženosti a možnosti jejich redukce komerčním pojištěním“ jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30.4.2021

Bc. Zuzana Tomášová v.r.

Poděkování:

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce, prof. RNDr. Viěře Pacákové, Ph.D., za její odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování diplomové práce.

ANOTACE

Cíle diplomové práce jsou analýza rozsahu zadluženosti soukromých osob v České republice, srovnání se zadlužeností v zemích Evropy, specifikace rizik nesplácení úvěrů a půjček a možnosti redukce těchto rizik komerčním pojištěním.

KLÍČOVÁ SLOVA

úvěry, zadluženost, exekuce, insolvence, registr úvěrů, finanční gramotnost, komerční pojištění

TITLE

The risks of the indebtedness and the possibility of their reduction by commercial insurance

ANNOTATION

The aim of the thesis is to analyse the extent of private indebtedness in the Czech Republic, to compare with indebtedness in the Countries of Europe, to specify the risks of non-repayment of loans and to the possibility of reducing these risks by commercial insurance.

KEYWORDS

loans, debt, execution, insolvency, the register of loans, financial literacy, commercial insurance

OBSAH

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK.....	10
SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	12
ÚVOD.....	13
1 ÚVĚRY A JEJICH DRUHY	15
1.1 Úvěr a jeho splácení	15
1.2 Druhy úvěrů	17
1.2.1 Spotřebitelské úvěry	17
1.2.2 Úvěry na bydlení.....	21
1.2.3 Kontokorentní úvěry	23
2 ANALÝZA A VÝVOJ ZADLUŽENOSTI.....	25
2.1 Zadluženost a její důvody	25
2.1.1 Měření zadluženosti	26
2.1.2 Vývoj zadluženosti	27
2.1.3 Zadluženost domácností	32
3 ZADLUŽENOST V EVROPĚ	36
3.1 Důvody předluženosti v Evropě.....	37
3.2 Systémy a formy oddlužení v Evropě	39
3.2.1 Evropské systémy oddlužení	40
3.2.2 Nejdůležitější rozdíly v právních úpravách evropských států	43
4 ZADLUŽENOST V ČESKÉ REPUBLICE	49
5 DŮSLEDKY ZADLUŽENOSTI V PODMÍNKÁCH ČESKÉ REPUBLIKY.....	54
5.1 Exekuce	54
5.1.1 Územní srovnání osob v exekuci	58
5.1.2 Centrální evidence exekucí.....	61

5.2	Insolvence	62
5.2.1	Územní srovnání osob v insolvenci	66
5.2.2	Insolvenční rejstřík	68
6	MOŽNOSTI REDUKCE ZADLUŽENOSTI KOMERČNÍM POJIŠTĚNÍM.....	70
6.1	Pojištění schopnosti splácet.....	71
6.1.1	Ilustrační příklad pojištění schopnosti splácet	72
6.2	Životní pojištění	73
6.2.1	Ilustrativní příklad životního pojištění.....	74
6.3	Pojištění nemovitosti a domácnosti.....	75
	ZÁVĚR	79
	POUŽITÁ LITERATURA	80
	PŘÍLOHY	85

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Tabulka 1: Porovnání úrokových sazeb při úvěru 100 000 Kč ke dni 15. 7. 2020	18
Tabulka 2: Porovnání úrokových sazeb při úvěru 20 000 Kč ke dni 15. 7. 2020	19
Tabulka 3: Srovnání kontokorentních úvěrů	24
Tabulka 4: Relativní a absolutní růst celkové zadluženosti	29
Tabulka 5: Koeficient růstu zadlužení pro spotřebitelské úvěry	30
Tabulka 6: Koeficient růstu zadlužení pro úvěry na bydlení	31
Tabulka 7: Meziroční rozdíly v počtech exekucí v letech 2018 a 2019	60
Obrázek 1: Poskytnuté spotřebitelské úvěry	20
Obrázek 2: Vývoj spotřebitelských úvěrů	22
Obrázek 3: Vývoj úvěrů ze stavebního spoření	23
Obrázek 4: Vývoj zadluženosti domácností v ČR	28
Obrázek 5: Exponenciální trend vývoje úvěrů na bydlení domácností v ČR	31
Obrázek 6: Struktura výdajů domácností	33
Obrázek 7: Srovnání cen bytů v jednotlivých krajích České republiky	34
Obrázek 8: Srovnání cen pronájmu bytů v jednotlivých krajích České republiky	35
Obrázek 9: Dluh domácností zemí EU za rok 2019, % z disponibilního důchodu	36
Obrázek 10: Dluh domácností zemí EU za rok 2019, poměr hrubého dluhu k příjmu domácností	37
Obrázek 11: Vývoj zadluženosti a nezaměstnanosti v České republice	50
Obrázek 12: Míra nezaměstnanosti v jednotlivých krajích ČR	51
Obrázek 13: Vývoj zadluženosti a průměrné mzdy v jednotlivých letech	52
Obrázek 14: Vývoj zadluženosti u úvěrů na bydlení a průměrné mzdy v jednotlivých letech	52
Obrázek 15: Vývoj zadluženosti u úvěrů na spotřebu a průměrné měsíční mzdy v jednotlivých letech	53
Obrázek 16: Podíl osob v exekuci v jednotlivých okresech ČR [%]	58
Obrázek 17: Změna počtu osob v exekuci mezi lety 2018 a 2019 [%]	59
Obrázek 18: Podíl osob v exekuci v letech 2018 a 2019 v krajích ČR	60
Obrázek 19: Podíl osob v exekuci podle počtu exekucí	61
Obrázek 20: Schéma insolvenčního procesu	63

Obrázek 21: Podíl osob v insolvenční v jednotlivých okresech ČR [%]	67
Obrázek 22: Změna počtu osob v insolvenční mezi lety 2018 a 2019 [%].....	68
Obrázek 23: Reprezentativní tabulka umoření.....	85
Obrázek 24: Seznam zkratk krajů a okresů	86

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČNB	Česká národní banka
ČSÚ	Český statistický úřad
LTV	Loan to value (poměr půjčky k hodnotě nemovitosti)
MF ČR	Ministerstvo financí České republiky
P.A.	Roční úroková sazba
RPSN	Roční procentní sazba nákladů

ÚVOD

Zadluženost je pojem, který znamená, že domácnost financuje svá aktiva pomocí cizího kapitálu. Půjčky jsou fenoménem dnešní doby, a to nejen u podnikatelských subjektů, ale také u domácností a soukromých osob. V situacích, kdy si naši rodiče a prarodiče spořili i několik let na nový vůz, nábytek nebo dovolenou, my saháme po půjčkách. Půjčujeme si však nejen na důležité věci, jako jsou například bydlení nebo výše zmíněný automobil, ale půjčujeme si i proto, abychom mohli jet na dovolenou, udělat někomu radost na Vánoce nebo si koupit nový mobilní telefon, protože náš model již vyšel z módy.

Financujeme půjčkami svůj běžný, každodenní život, a to velmi často již od studentských let, kdy si jdeme otevřít svůj první bankovní účet, milá paní za stolem se nás zeptá, jestli by se nám nehodila rezerva 5, 10 či 15 tisíc korun. Co kdyby se opozdila výplata z brigády a nebylo na zaplacení kolejného. Však ono se to s příchozí platbou zase srovná. Ano, zní to tak logicky. Jenomže člověka to láká, když vidí, že by si mohl koupit to a ono, vždyť ono se to přeci srovná. Jenže částka z brigád najednou nepokryje celý náš mínus, a to kolejné je opravdu potřeba zaplatit. A člověk se ani nenaděje a najednou dluží bance 15.000 Kč ani neví za co.

Přestože nás masírují reklamy o finanční gramotnosti, která se začíná dokonce i vyučovat ve školách, dostali jsme se na začátek dluhové spirály. Poté, co dostudujeme a najdeme si stále zaměstnání, se nám podaří tuto prvotní půjčku splatit a říkáme si, že už si finance nikdy na nic nepůjčíme. Jenže přijde potřeba osamostatnit se od rodičů, najít si vlastní bydlení a začít být nezávislý. V takovém případě má člověk dvě možnosti. Buď může platit nájem někomu, kdo měl to štěstí a nemovitost již vlastní, nebo se porozhlédnout po vlastním bydlení. Ať už se v takovém případě jedná o byt, či dům, většině lidí nezbyvá nic jiného než nemovitost zafinancovat hypotékou. A to je závazek na dalších cca 30 let. Splátka hypotéky se zpočátku, zejména pokud žijeme s partnerem a máme dva příjmy, jeví jako poměrně zanedbatelná částka a nepůsobí nám finanční potíže. Jenže brzy po vybudování „vlastního hnízda“ přijde touha po rodině. Najednou již nejsou v domácnosti dva příjmy, ale pouze jeden příjem a rodičovský příspěvek/mateřská. Případná rezerva, pokud existovala, se nejčastěji použila na vybavení domácnosti. Hypotéku je ale potřeba splácet, proto je mladá rodina velmi často nucena ke snížení splátek, odložení splátek nebo další půjčce. Další, čemu je nutné věnovat v případě hypotéky pozornost, je změna úrokových sazeb. I v případě, že si hypotéku zafixujeme na deset let, přijde den, kdy fixace skončí, a poté se může výše splátky změnit o několik stovek nebo i tisíc korun.

Cílem této práce je analýza rozsahu zadluženosti soukromých osob v ČR, její srovnání oproti jiným evropským státům, a také konstatování, jaké důsledky může mít nesplácení půjček. Zároveň se tato práce bude zabývat možnostmi, jak tato rizika redukovat pomocí komerčního pojištění. K této analýze budou využita dostupná data a vhodné kvantitativní metody.

V první kapitole práce definujeme, co je to úvěr a jaké jsou druhy úvěrů, a detailněji se podíváme zejména na úvěry, které mají velký podíl na zadluženosti domácností.

Druhá kapitola je zaměřena na analýzu a vývoj zadluženosti domácností, jelikož domácnosti jsou významným subjektem ovlivňujícím výši zadluženosti země. Snahou je i zjistit, jakým způsobem lze zadluženost kvantifikovat a proč se lidé stali závislími na úvěrech.

Třetí kapitola se bude věnovat analýze zadluženosti v ostatních evropských státech a porovnání s ČR. Jednotlivé státy budou analyzovány nejen z hlediska výše zadluženosti, ale také se podíváme na hlavní faktory ovlivňující zadluženost domácností.

Čtvrtá kapitola je věnována příčinám zadlužení a důsledkům, které může mít nesplácení dluhů. Největším rizikem pro neplatiče je exekuce, a to jak exekuce majetku, tak exekuce uvalená na plat, která opět snižuje příjem domácnosti. Pokud dlužník nezvládá své závazky plnit řádně a včas, má možnost řešit tuto situaci pomocí insolvenčního řízení. Předmětem insolvenčního řízení je pak dlužníkův úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení.

Poslední kapitola diplomové práce je pak zaměřena na možnosti, jak snížit riziko nesplácení úvěru pomocí komerčního pojištění, ať již v podobě pojištění schopnosti splácet, nebo životního pojištění. Obě tato pojištění mají pomoci dlužníkovi pokrýt splácení úvěru v neočekávaných a těžkých životních situacích, jako jsou dlouhodobá nemoc, ztráta zaměstnání nebo trvalá invalidita.

1 ÚVĚRY A JEJICH DRUHY

V této kapitole definujeme, co je to úvěr, jaké jsou druhy úvěru a z jakých hledisek je můžeme třídit. Detailněji se podíváme zejména na úvěry na bydlení, které mají na zadluženost domácností velký vliv.

1.1 Úvěr a jeho splácení

Podle definice MF ČR je úvěr „právo použít cizí peněžní prostředky pro vlastní potřebu s povinností je v určité lhůtě vrátit a zaplatit za toto právo odměnu (úrok)“ [1].

Úvěry je možné třídit podle několika hledisek, například podle délky úvěru, podle účelu, podle věřitele úvěru nebo například podle zajištění úvěru. Níže si specifikujeme některé základní druhy úvěru podle jednotlivých kritérií.

Podle délky splatnosti úvěru můžeme rozlišit tyto základní typy úvěrů:

- úvěr krátkodobý se splatností do 1 roku,
- úvěr střednědobý se splatností 1–5 let,
- úvěr dlouhodobý se splatností delší než pět let,
- úvěr revolvingový, který nemá nijak omezenou dobu trvání; typickým revolvingovým úvěrem je kontokorent nebo kreditní karta.

Podle účelu použití rozlišujeme úvěry:

- úvěr určený na spotřebu, například na koupi spotřebního zboží (auto, televize nebo jiné spotřební zboží), nebo například úvěr na dovolenou,
- úvěry na bydlení, kterým se budeme věnovat podrobněji,
- ostatní úvěry.

Na základě věřitele úvěru rozlišujeme dva základní druhy úvěrů, a to:

- úvěry bankovní, kdy je věřitelem banka nebo družstevní záložna,
- úvěry nebankovní, kdy je věřitelem nebankovní společnost.

Podle zajištění rozlišujeme úvěry:

- zajištěné, kdy zajištění může být ve formě ručení jinou osobou, která přebírá povinnosti dlužníka v případě jeho neplacení, zástavním právem k nemovitosti, které je typické pro hypoteční úvěry, ale například i dohodnutou srážkou ze mzdy nebo jiného příjmu dlužníka,
- nezajištěné [1].

Úvěr je dlužníkem postupně splácen v jednotlivých splátkách. Každá splátka se skládá ze splátky jistiny a splátky tzv. příslušenství, které v sobě zahrnuje úroky, ale může zahrnovat i poplatky za správu úvěru atd. Většina úvěrů je splácena pomocí tzv. anuitního splácení. Anuitní splácení znamená, že dlužník platí po celou dobu splácení stejnou výši splátky. Výjimkou může být první a poslední splátka, kdy v první splátce často dlužník platí jen úroky z dané částky a v poslední splátce doplácí poslední zbytky jistiny. Anuitní splácení se tedy vyznačuje nejen tím, že částka splátky je konstantní, ale také tím, že zpočátku připadá větší část splátky na splátku úroků a menší část na úmor jistiny, přičemž tento poměr se postupem času mění (ke konci splácení platí dlužník větší část splátky na úmor jistiny a jen malou část na úroky). Příklad anuitního splácení úvěru ve výši 200 000 Kč s poplatkem za sjednání úvěru ve výši 1 500 Kč, úrokovou sazbou 11,08 % p. a. a splatností 76 měsíců je uveden v příloze A této práce [1].

Každá společnost, ať už bankovní, nebo nebankovní, podstupuje s každým novým úvěrem riziko selhání dlužníka a jeho neschopnosti dostát svým závazkům. Pokud taková situace nastane, dlužník věřiteli způsobí ztrátu. Tato situace může a nemusí nastat u každého dlužníka. Míra pravděpodobnosti selhání dlužníka se odráží v ceně půjčených peněz, ta je vyjádřena úrokovou sazbou. Výše úroku je tedy přímo úměrná míře rizika, že se věřiteli zapůjčené finanční prostředky nevrátí. U většiny spotřebitelských úvěrů je úroková sazba pevná, vyjádřená v procentech za rok, to označuje zkratka p. a. (per annum) [2].

RPSN neboli roční procentní sazba nákladů na spotřebitelský úvěr v sobě zahrnuje již výše zmíněný úrok, ale také další poplatky spojené s daným úvěrem, například poplatek za sjednání úvěru, za vedení úvěru, a pokud banka vyžaduje pro poskytnutí úvěru vedení osobního účtu nebo například pojištění úvěru, tak i poplatky za tyto služby. RPSN nikdy nemůže být nižší než úroková sazba, zpravidla bývá o několik desetin procenta vyšší. Může se však lišit i v řádu desítek procent [3].

Vzhledem k tomu, že RPSN v sobě obsahuje všechny poplatky spojené s úvěrem, měl by se spotřebitel při uzavírání smlouvy o spotřebitelském úvěru soustředit spíše na tento ukazatel než na samotnou úrokovou sazbu.

1.2 Druhy úvěrů

1.2.1 Spotřebitelské úvěry

Spotřebitelské úvěry jsou úvěry určené pro fyzické osoby na financování potřeb. V České republice jsou nabízeny jak bankovními, tak nebankovními společnostmi. V České republice je podle dat ČNB aktuálně registrováno 49 bank a poboček zahraničních bank, ne všechny ale poskytují spotřebitelské úvěry. Oproti tomu nebankovních poskytovatelů spotřebitelského úvěru je podle těchto dat 85. Počet těchto poskytovatelů se snížil s novelou zákona v r. 2016, před touto novelou se počet nebankovních poskytovatelů spotřebitelského úvěru odhadoval na 55 000. Banky i nebankovní společnosti se musí řídit podmínkami podle zákona č. 257/2016 Sb. a na dodržování zákonných povinností dohlíží v České republice ČNB [4].

Spotřebitelské úvěry jsou poskytovány buď jako účelové (například na bydlení, nákup automobilu nebo nákup zboží na splátky), nebo se poskytují jako úvěry neúčelové. V takovém případě spotřebitel bance nijak nedokládá, na co poskytnuté finance použil, a má tedy „volnou ruku“ při nakládání s takto získanými prostředky. Neúčelové úvěry nejčastěji slouží k nákupu vybavení domácnosti, automobilu nebo elektroniky [3].

Obecnými podmínkami pro získání spotřebitelského úvěru je věk minimálně 18 let, české státní občanství nebo trvalý pobyt na území České republiky. Dále je každý poskytovatel úvěru podle § 86 zákona o spotřebitelském úvěru povinen provést posouzení úvěruschopnosti spotřebitele. Posouzení úvěruschopnosti zahrnuje zejména „schopnost spotřebitele splácet sjednané pravidelné splátky spotřebitelského úvěru, a to na základě porovnání příjmů a výdajů spotřebitele a způsobu plnění dosavadních dluhů“. Toto posouzení probíhá na základě „nezbytných, spolehlivých, dostatečných a přiměřených informací získaných od spotřebitele, a pokud je to nezbytné, z databáze umožňující posouzení úvěruschopnosti spotřebitele nebo i z jiných zdrojů. Poskytovatel poskytne spotřebitelský úvěr jen tehdy, pokud z výsledku posouzení úvěruschopnosti spotřebitele vyplývá, že nejsou důvodné pochybnosti o schopnosti spotřebitele spotřebitelský úvěr splácet.“ [5]

Čerpání spotřebitelského úvěru je možné buď bezhotovostně na bankovní účet, nebo hotovostně. Sjednání je možné osobně, telefonicky nebo např. pomocí internetového bankovníctví, pokud je poskytovatelem banka, u které má spotřebitel vedený osobní účet. Doba splatnosti spotřebitelského úvěru se nejčastěji pohybuje v rozmezí 1 až 8 let, ale někteří poskytovatelé umožňují splatnost i 10 let [5].

Aktuální úrokové sazby se u spotřebitelského úvěru ve výši 100 000 Kč a se splatností 84 měsíců pohybují v případě bankovních společností od 4,4 % p. a. do 8,9 % p. a. Sazby jednotlivých bank zachycuje Tabulka 1. U částky 20 000 Kč se splatností 48 měsíců se sazby pohybují v rozmezí od 5,9 % p. a. do 9,99 % p. a. (viz Tabulka 2).

Tabulka 1: Porovnání úrokových sazeb při úvěru 100 000 Kč ke dni 15. 7. 2020

Poskytovatel	Úrok [% p. a.]	RPSN [% p. a.]	Splátka [Kč]	Celková splatná částka [Kč]
Air Bank a.s.	6,9	7,13	1 458,00	127 369,00
Česká spořitelna, a.s.	8,4	8,86	1 448,00	138 898,00
ČSOB, a. s.	5,9	6,1	1 457,00	122 388,00
Equa bank a.s.	4,8	4,93	1 405,00	118 020,00
Hello bank!	5,99	6,23	1 460,00	122 640,00
Komerční banka, a.s.	6,9	7,12	1 519,00	126 407,00
mBank S.A., organizační složka	8,9	9,27	1 604,00	134 722,00
MONETA Money Bank, a.s.	4,4	4,5	1 385,00	116 288,00
Raiffeisenbank a.s.	7,99	9,22	1 712,00	143 808,00
Sberbank CZ, a.s.	7,99	8,41	1 564,00	131 329,00
UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a.s	8,9	9,28	1 628,00	136 752,00

Zdroj: internetové kalkulačky jednotlivých bank

Tabulka 2: Porovnání úrokových sazeb při úvěru 20 000 Kč ke dni 15. 7. 2020

Poskytovatel	Úrok [% p. a.]	RPSN [% p. a.]	Splátka [Kč]	Celková splatná částka [Kč]
Air Bank a.s.	6,90	7,13	472,00	22 961,00
Česká spořitelna a.s.	9,90	10,52	490,00	24 742,00
ČSOB, a. s.	5,90	6,10	469,00	22 512,00
Equa bank a.s.	9,90	10,44	507,00	24 336,00
Hello bank!	8,29	8,68	490,00	23 520,00
Komerční banka, a.s.	8,50	8,85	502,00	23 676,18
mBank S.A., organizační složka	9,90	10,36	506,00	24 302,00
MONETA Money Bank, a.s.	5,90	6,10	469,00	22 481,00
Raiffeisenbank a.s.	9,99	10,93	527,00	25 296,00
Sberbank CZ, a.s.	Poskytuje úvěry od 50 000 Kč			
UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a.s	8,9	9,27	534,00	25 632,00

Zdroj: internetové kalkulačky jednotlivých bank

Financování čehokoli pomocí spotřebitelského úvěru s sebou nese výhody i jistá rizika.

Hlavní výhody spotřebitelského úvěru jsou:

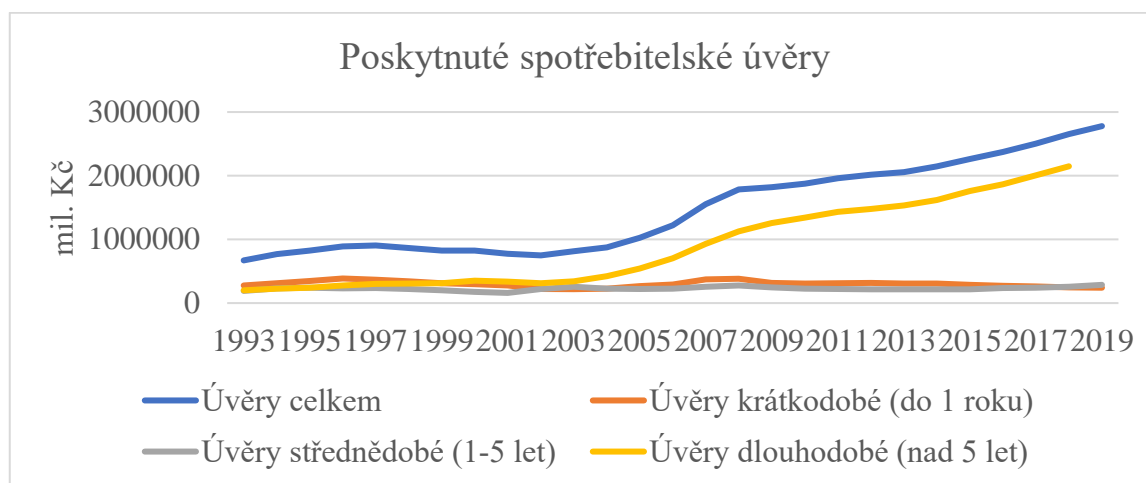
- Klient dostává finance rychle, zpravidla v řádu několika dní, někdy i do několika minut.
- Při správném výběru poskytovatele úvěru je, vzhledem k inflaci, levnější si dané peníze půjčit než je spořit.
- Doba splatnosti je poměrně variabilní, zpravidla od jednoho roku do deseti let.

- Vzhledem k velkému časovému rozpětí závazku je velmi variabilní i výše splátky, která se může pohybovat v řádu stovek, ale i tisíců, příp. desetitisíců.
- Možnost úvěr pojistit pro nenadálé situace, jakými jsou smrt, úraz nebo ztráta zaměstnání.

Mezi možná rizika spotřebitelského úvěru patří:

- Složité a nepřehledné podmínky.
- Vysoká roční procentní sazba nákladů vyjadřující celkovou nákladovost úvěru.
- Poplatky spojené s vyřízením úvěru, příp. s jeho předčasným ukončením.
- Nutnost vedení dalších produktů, zpravidla účtu v bance, která poskytla úvěr [3].

Na obrázku 1 můžeme vidět poskytnuté spotřebitelské úvěry rozdělené podle toho, zda se jedná o úvěr krátkodobý, střednědobý, nebo dlouhodobý. Množství spotřebitelských úvěrů ve společnosti stále roste. Můžeme vidět, že za rok 2019 činila výše poskytnutých spotřebitelských úvěrů 2,7 biliónu korun.

Obrázek 1: Poskytnuté spotřebitelské úvěry

Zdroj: vlastní zpracování podle ARAD ČNB

1.2.2 Úvěry na bydlení

Úvěry na bydlení jsou dnes nedílnou součástí většiny domácností a představují velkou část cizího kapitálu v domácnostech, proto se na ně podíváme podrobněji. Úvěry na bydlení můžeme rozdělit do dalších 3 skupin:

- hypoteční úvěry,
- úvěry účelové, určené k pořízení, zachování, údržbě a výstavbě bydlení,
- úvěry ze stavebního spoření.

Hypoteční úvěr najdeme v § 28 ods. 3 zákona o dluhopisech č. 190/2004 Sb. a je definovaný jako „úvěr, jehož splacení včetně příslušenství je zajištěno zástavním právem k nemovitosti, i rozestavěné. Úvěr se považuje za hypoteční úvěr dnem vzniku právních účinků zástavního práva.“ [6]

Poskytování hypotečních úvěrů licencovanou bankou spadá do činností dle § 1 odst. 1 zákona o bankách č. 21/1992 Sb. Činnost vydávání hypotečních zástavních listů již není zvláštní licencovanou činností a podřazuje se pod činnost přijímání vkladů od veřejnosti dle § 1 odst. 1 výše jmenovaného zákona. To znamená, že hypoteční úvěry může poskytovat jakákoliv banka, pokud vydá hypoteční zástavní listy a výnosy z nich použije k financování hypotečních úvěrů.

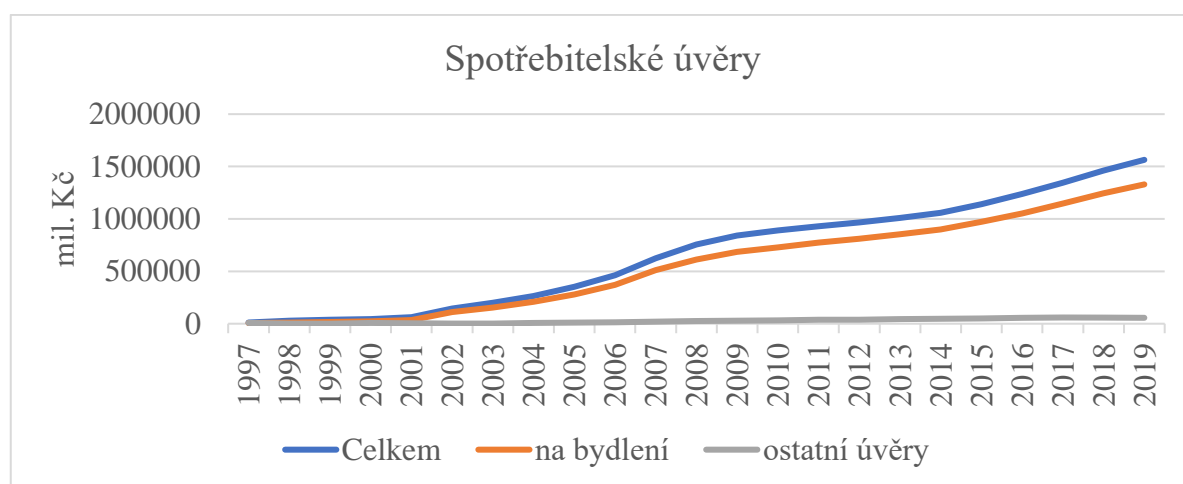
Hypoteční úvěr tedy nemůže poskytnout nebankovní společnost [7].

Hypoteční úvěry jsou nejčastěji využívány pro koupi bytu v osobním vlastnictví, domu nebo stavebního pozemku, dále pro rozsáhlé rekonstrukce, ale je možné ho využít i k vypořádání dědictví. Hypoteční úvěr je také možné využít na refinancování dříve poskytnutého úvěru.

Výše poskytnutých finančních prostředků závisí na dvou hlavních parametrech: na bonitě klienta a na hodnotě zastavované nemovitosti. Zatímco dříve byly běžné hypoteční úvěry ve výši odhadované ceny nemovitosti, dnes se tzv. LTV (loan to value) neboli poměr výše dluhu a půjčené částky pohybuje běžně kolem 80 %. Banky jsou obvykle schopné poskytnout úvěr i při LTV 70 %, ale většinou za méně výhodných podmínek, tedy s vyšší úrokovou sazbou [3].

Kromě hypotečního úvěru určeného na výše zmíněné účely je možné získat i tzv. americkou hypotéku, tj. neúčelový spotřebitelský úvěr zajištěný nemovitostí. Úrokové sazby jsou zde vyšší než u účelové hypotéky, ale zpravidla nižší než u nezajištěného úvěru. Finance získané pomocí americké hypotéky může spotřebitel využít libovolně, nedokládá bance jejich účelovost.

Na Obrázku 2 můžeme vidět, jaký podíl na celkovém objemu poskytnutých úvěrů tvořily úvěry na bydlení v průběhu let. Zatímco v r. 1997 tvořily úvěry na bydlení „jen“ 54 % všech poskytnutých úvěrů, v r. 2019 to bylo již 85 %.

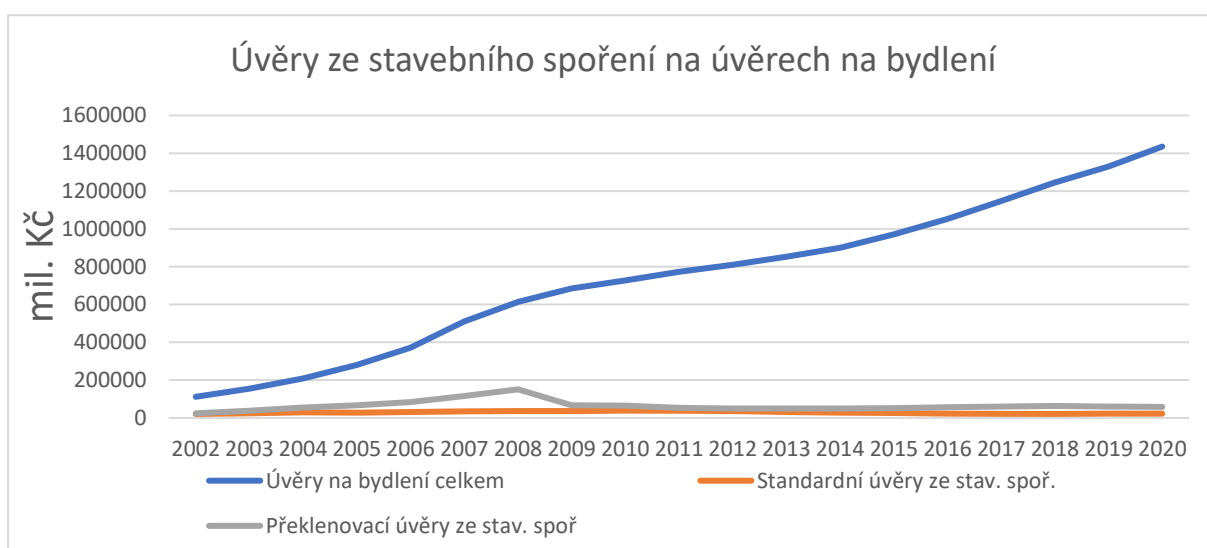
Obrázek 2: Vývoj spotřebitelských úvěrů

Zdroj: vlastní zpracování podle ARAD ČNB

Stejně jako se zvyšuje podíl úvěrů na bydlení na celkovém množství úvěrů, zvedá se i objem poskytnutých hypotečních úvěrů. To velmi úzce souvisí s nedostatečnou výstavbou nových bytů a domů a se stále rostoucí cenou nemovitostí.

Mezi úvěry na bydlení patří také úvěry ze stavebního spoření. Takový úvěr může mít dvě podoby: buď se jedná o standardní nebo překlenovací úvěr ze stavebního spoření. Standardní úvěr ze stavebního spoření je v podstatě úvěr jako jakýkoli jiný. Klient má půjčenou určitou částku a tu splácí pravidelnými měsíčními splátkami, které se skládají z jistiny a úroku. Princip překlenovacího úvěru je jiný. Takový úvěr je poskytován před vznikem nároku na řádný úvěr ze stavebního spoření a slouží k překlenutí časového období mezi zřízením stavebního spoření a nárokem na řádný úvěr ze stavebního spoření. Při takovém úvěru klient platí pouze úrok z úvěru a zároveň si spoří na stavebním spoření. Ve chvíli, kdy má nárok na řádný úvěr ze stavebního spoření se překlenovací úvěr jednorázově splatí naspořenou částkou a klient se nadále pohybuje v režimu řádného úvěru ze stavebního spoření. [8]

Vývoj úvěrů ze stavebního spoření můžeme vidět na Obrázku 3. Můžeme vidět, že podíl úvěrů ze stavebního spoření od roku 2002 klesá. Zatímco v roce 2002 tvořily úvěry ze stavebního spoření více než 40 % všech poskytnutých úvěrů na bydlení, v roce 2014 to bylo již méně než 10 %. V roce 2020 to bylo dokonce pouze 6 %. To je způsobeno nízkými sazbami hypotečních úvěrů. V posledních letech se sazby pohybují pod 2 % hranicí. Sazby úvěrů ze stavebního spoření se pohybují nad touto hranicí. Proto pokud má klient možnost řešit financování bydlení hypotečním úvěrem, přiklání se ve většině případů k němu. Úvěry ze stavebního spoření a zejména překlenovací úvěry využívají lidé nejčastěji v případech, kdy nesplňují podmínky pro hypoteční úvěr.

Obrázek 3: Vývoj úvěrů ze stavebního spoření

Zdroj: vlastní zpracování podle ARAD ČNB

1.2.3 Kontokorentní úvěry

Kontokorentní úvěr je jedním z nejčastějších druhů úvěrů, se kterými se spotřebitel setká. Velmi často je nějaký limit tohoto úvěru sjednáván již při založení účtu, protože umožňuje překročení zůstatku na běžném účtu klienta, a stává se tak jeho nedílnou součástí.

Z pohledu klienta se jedná o velmi pohodový nástroj, jeho největší předností je, že úvěr je možno čerpat i splácet kdykoliv, kdy je pocítěna potřeba. Otevření kontokorentu je podmíněno podepsáním smlouvy o vedení kontokorentního úvěru, zřízení je většinou zdarma. Banky mohou buď vyžadovat vedení účtu po dobu několika (nejčastěji tři) měsíců, během nichž musí být na účtu pravidelný přísun finančních prostředků, přičemž výše úvěrového limitu pak závisí na výši pravidelného příjmu, nebo mohou nějaký druh „startovacího“ kontokorentu s nižším limitem otevřít hned při založení účtu. Pokud se stane, že výše kontokorentního úvěru

bude přečerpana, pak banka naúčtuje vyšší úroky z úvěru ve výši mezi 25 až 30 % z přečerpané částky. Je tedy důležité vyrovnat dluh co nejdříve. Banky mají různé lhůty, do kterých je nutné přečerpání uhradit. Nejčastěji se jedná o vyrovnání minimálně jednou za půl roku [3].

Velkou výhodou pro klienta je, že má peníze kdykoliv k dispozici, může je využít k jakémukoliv účelu a úrok se platí pouze z vypůjčené částky. Nevýhodou kontokorentního úvěru je poměrně vyšší procento úročení vypůjčené částky [9]. Srovnání poskytovaných kontokorentů zachycuje Tabulka 3.

Tabulka 3: Srovnání kontokorentních úvěrů

Banka	Zřízení	Vedení účtu	Úroková sazba [% p. a.]	Limit [Kč]
Air Bank	zdarma	zdarma	18,9	5 000 / 50 000
Česká spořitelna	zdarma	dle vybraného účtu	18,9	1 000 / 200 000
ČSOB	zdarma	zdarma	18,9	250 000
Equa bank	zdarma	zdarma	až 19,9	100 000
Fio banka *)	dle půjčky	zdarma	dle účtu	3 000 000
Komerční banka	zdarma	zdarma	až 19,9	60 000
mBank	zdarma	zdarma	až 18,9	300 000
MONETA Money Bank	až 29 Kč	zdarma	až 21,99	100 000
Poštovní spořitelna	zdarma	zdarma	17,9	250 000
Raiffeisenbank	dle účtu	až 200 Kč	21,9	150 000
Sberbank	zdarma	zdarma	až 19,99	200 000
UniCredit Bank	zdarma	zdarma	18	150 000

Zdroj: [9]

*) Fio banka uvádí poplatky za zřízení kontokorentu dle vybraného tarifu. U tarifu 1 je poplatek 4 % z celkového úvěru, u tarifu 2 je poplatek za zřízení 1 % a tarif 3 je veden zdarma. Podle tarifů jsou děleny i úrokové sazby, tedy 8,3 % u tarifu 1, u tarifu 2 je to 14,3 % a u tarifu 3 je sazba 18,9 % [9].

2 ANALÝZA A VÝVOJ ZADLUŽENOSTI

V této kapitole definujeme pojem „zadluženost“ a podíváme se na to, co ji ovlivňuje a jak ji můžeme měřit, tj. na ukazatele zadluženosti. Dále se podíváme na vývoj zadluženosti a zaměříme se na zadluženost domácností.

2.1 Zadluženost a její důvody

Z ekonomického hlediska je zadluženost pojem pro situaci, kdy podnik financuje svá aktiva cizím kapitálem. V klasickém chápání ekonomie nejsou dluh a zadluženost spojené s domácnostmi. Tento pojem se začal s domácností pojít společně s velkou změnou ve vnímání a chování populace, a to nejen české, ale i světové. V minulosti byl postup takový, že domácnost nejdříve naspořila potřebné finanční prostředky a až potom realizovala nákup. V současné době je trend mnohdy takový, že pokud spotřebitel něco chce, jednoduše si to koupí na dluh (a cenu daného statku zaplatí později). Dluh se tak stal součástí života mnoha obyvatel [10].

Domácnosti se nejčastěji zadlužují ze dvou základních důvodů:

- pokrytí krátkodobé potřeby,
- investice.

Pokrytí krátkodobé spotřeby je většinou kryto krátkodobým úvěrem. Tyto úvěry jsou z ekonomického hlediska většinou nevýhodné, domácnost za ně zaplatí poměrně vysoký úrok. Jedná se o úvěry na spotřební zboží, ale také o půjčky na Vánoce nebo letní dovolenou. Zatímco půjčka na některé druhy spotřebního zboží je ještě celkem pochopitelná, půjčka na vánoční dárky nebo letní dovolenou moc smysl nedává. Z ekonomického hlediska jsou tyto půjčky nevýhodné a v mnoha případech jsou důvodem zhoršené finanční situace v domácnosti. Dlouhodobý úvěr, zejména pro investici do nemovitosti, je většinou závazek na několik desítek let. Úroky u takovýchto úvěrů jsou nižší, ale konečná splatná částka je vyšší z důvodu dlouhé doby splácení. Pokud si chce člověk půjčit, je třeba vždy zvážit, jaké jsou jeho možnosti a jak se bude chovat v případě, že vše nepůjde podle plánu a výrazně se změní jeho ekonomická situace. Člověk, který si půjčuje, by měl vždy vzít v úvahu, že může přijít o zaměstnání – a tím i o příjem, může být dlouhodobě nemocný, čímž se jeho příjem sníží, v případě manželů může dojít k rozvodu, vypořádání majetku a snížení příjmů. Dále je potřeba brát v potaz rodičovství a snížení příjmů v době rodičovské dovolené apod. Všechno toto může člověka potkat a je třeba

s těmito situacemi zodpovědně počítat při jakémkoliv zadlužování. Obecným doporučením je, aby měsíční splátky tvořily maximálně 25 % příjmu domácnosti. A to nejen splátky úvěrů, ale všechny splátky včetně případného spoření a pojištění [3]. Podle metodiky ČNB indikuje zvýšené riziko nesplacení úvěru při nepříznivé situaci v budoucnosti poměr měsíčních splátek a čistého měsíčního příjmu nad 40 % [11].

Zadluženost společnosti je značně ovlivněna množstvím reklamám na půjčky. Obecně je naše společnost zahlcena obrovským množstvím reklam a reklamy na půjčky jsou velmi časté. Spotřebitel tak lehko podléhá iluzi, že si může dovolit všechno a hned. Většina takovýchto reklam je ale ve skutečnosti pouze o tom, jak potenciálního klienta nalákat na to, že zrovna teď je vhodná chvíle tento obchod uzavřít a že zrovna ta společnost, která reklamu platí, je nejvýhodnější na trhu. Pokud má člověk nějaké finanční potíže nebo je přímo ve finanční tísní, velmi těžce se brání takové reklamě a tomu, že by jeho problémy mohly být snadno vyřešeny. Někteří lidé se pak dostávají do situací, kdy splácí staré půjčky půjčkami novými a ocitají se v tzv. dluhové spirále neboli dluhové pasti. Pro lidi v takovéto situaci je pak velmi obtížné nový úvěr dobře posoudit z hlediska úrokové míry, poplatků a dalších podmínek úvěru. Rozhodující pro ně je to, zda jim je půjčka poskytnuta a jak rychle je žádost vyřízena [10].

2.1.1 Měření zadluženosti

Neexistuje žádný univerzální nástroj pro to, jak správně kvantifikovat a měřit zadluženost domácností. Existují ale jistá doporučení, jak při kvantifikaci postupovat. Nejčastěji se pro stanovení míry zadluženosti používají následující kritéria:

- objem přijatých úvěrů je porovnáván s finančním majetkem,
- podíl dluhové složky na disponibilním důchodu,
- podíl celkového objemu přijatých úvěrů na celkovém ročním příjmu (Smrčka, Rodinné finance) [12].

Pokud domácnost, resp. osoba v domácnosti provádí podnikatelskou činnost, pak může využít k měření zadluženosti ukazatele zadluženosti, označované také jako ukazatele dlouhodobé finanční stability. Jedná se o ukazatele poměrové a používají se k měření toho, jak je podnik (v tomto případě podnikající osoba v domácnosti) schopen platit své závazky a jak moc je financován cizími zdroji. Ukazatele se nejčastěji uvádějí v procentech.

Celková zadluženost (Total Debt to Total Assets) neboli ukazatel věřitelského rizika ukazuje, jako moc je majetek krytý cizími zdroji. Čím je hodnota tohoto ukazatele vyšší, tím je podnikatel rizikovější.

$$\text{celková zadluženost} = \frac{\text{cizí zdroje}}{\text{celková aktiva}} \times 100 \quad (1)$$

Míra zadluženosti je velmi významným ukazatelem, a to zejména pro věřitele. V případě domácností tedy nejčastěji pro banku. V ideálním případě je hodnota vlastního jmění vyšší než hodnota cizích zdrojů, tedy půjček. Maximální výše cizích zdrojů by neměla překročit jeden a půl násobku hodnoty vlastního jmění.

$$\text{míra zadluženosti} = \frac{\text{vlastní kapitál}}{\text{cizí kapitál}} \times 100 \quad (2)$$

2.1.2 Vývoj zadluženosti

Pro další analýzu budeme rozlišovat tři druhy úvěrů:

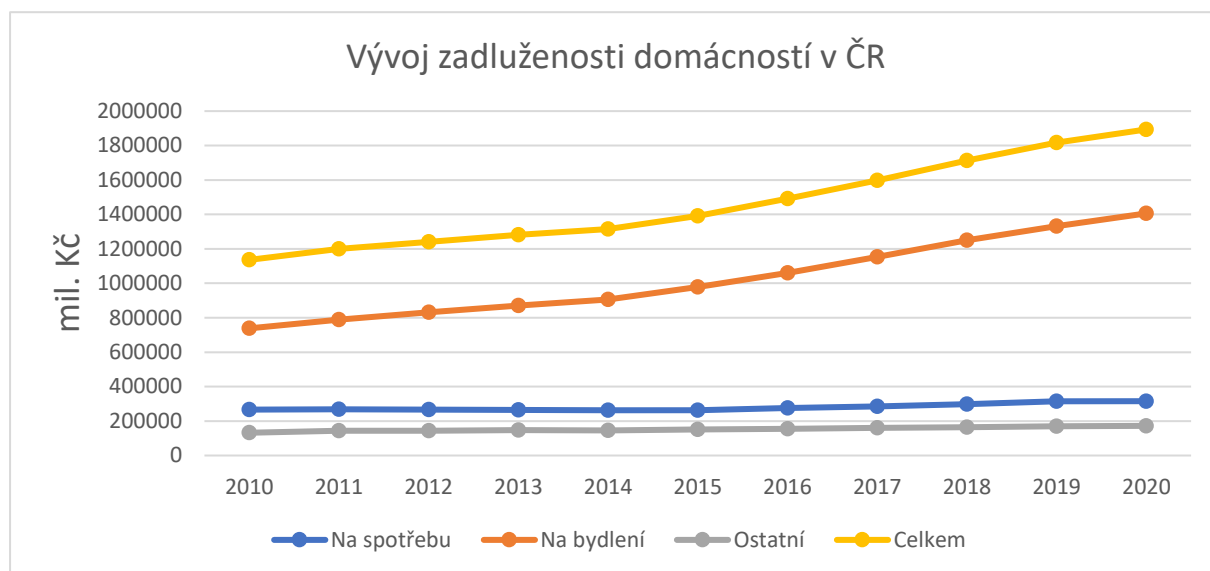
- spotřebitelské úvěry,
- úvěry na bydlení,
- ostatní úvěry.

Spotřebitelské úvěry jsou úvěry poskytnuté domácnostem na spotřebu a zboží. Jsou zde zahrnuty také kontokorentní úvěry a úvěry čerpané pomocí kreditních karet.

Úvěry na bydlení zahrnují úvěry poskytnuté domácnostem za účelem pořízení nebo investování do bydlení, včetně stavby a úpravy bytových nemovitostí. Jsou zde tedy zahrnuty nejen hypoteční úvěry a účelové spotřebitelské úvěry, ale také standardní a překlenovací úvěry ze stavebního spoření.

Ostatní úvěry jsou úvěry nezahrnuté jinde, zejména úvěry poskytnuté osobám samostatně výdělečně činným pro podnikatelské účely.

Na Obrázku 4 můžeme spatřit vývoj zadluženosti domácností v České republice od r. 2010. Vidíme, že objem půjčených peněz má rostoucí tendenci. Největší podíl na zadluženosti mají úvěry na bydlení. Zatímco spotřebitelské úvěry od roku 2010 stouply „jen“ o 49.738 mil. Kč, úvěry na bydlení za tu samou dobu stouply o 667.641 mil. Kč, tedy více než třináctinásobně oproti spotřebitelským úvěrům [13].

Obrázek 4: Vývoj zadluženosti domácností v ČR

Zdroj: vlastní zpracování podle ARAD ČNB

Pokud bychom se chtěli zaměřit na tempo růstu, jako vhodné se jeví použití průměrného koeficientu růstu. Ten vypočteme na základě vzorce:

$$\bar{k} = \sqrt[n-1]{k_2 \cdot k_3 \cdot \dots \cdot k_n} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_1}} \quad (3)$$

kde:

y_n hodnota zadluženosti v roce 2020

y_1 hodnota zadluženosti v roce 2010

$k_2 = \frac{y_2}{y_1}, k_3 = \frac{y_3}{y_2}, \dots, k_n = \frac{y_n}{y_{n-1}}$ roční koeficienty růstu

Pro celkovou zadluženost vychází hodnota průměrného koeficientu růstu 1,058. Tato hodnota znamená, že celková zadluženost se každoročně zvedá v průměru o 5,2 %. Pokud bychom tuto hodnotu vyjádřili v absolutním čísle, zvedá se zadluženost domácností za rok v průměru o 75732,2 mil. Kč. Výpočet koeficientů zadluženosti je uveden v Tabulka 4 [13].

Tabulka 4: Relativní a absolutní růst celkové zadluženosti

Rok <i>t</i>	Celková zadluženost (mil. Kč) <i>y_t</i>	Koeficienty růstu <i>k_t</i>	Absolutní přírůstky (Kč)
2010	1 136 161,10	-	-
2011	1 200 256,90	1,056	64 095,80
2012	1 241 347,60	1,034	41 090,70
2013	1 281 432,00	1,032	40 084,40
2014	1 315 230,80	1,026	33 798,80
2015	1 391 525,70	1,058	76 294,90
2016	1 491 098,8	1,072	99 573,10
2017	1 597 934,40	1,072	106 835,60
2018	1 713 184,90	1,072	115 250,50
2019	1 817 548,60	1,061	104 363,70
2020	1 893 483,1	1,042	75 934,50
Průměrné hodnoty		1,052	75 732,20

Zdroj: vlastní zpracování podle [13]

Dále se podíváme na koeficienty zadluženosti zvlášť pro spotřebitelské úvěry a zvlášť pro úvěry na bydlení.

Tabulka 5 zachycuje vývoj zadluženosti domácností na spotřebitelských úvěrech. Můžeme vidět, že zatímco celková zadluženost v průběhu posledních 10 let vždy rostla, zadluženost na spotřebitelských úvěrech v některých letech oproti předchozím letům poklesla. Pokles celkového objemu spotřebitelských úvěrů můžeme zaznamenat mezi lety 2010 a 2015, kdy byl pokles patrný každý rok (s výjimkou r. 2011). Od roku 2016 je meziroční koeficient růstu zase kladný. Průměrný koeficient růstu mezi lety 2009 a 2019 je 1,0006, tzn., že každý rok se zvýšila zadluženost domácností na spotřebitelských úvěrech průměrně o 0,06 %, vyjádřeno v absolutních číslech o 1.793,1 mil. Kč [13].

Tabulka 5: Relativní a absolutní růst zadlužení pro spotřebitelské úvěry

Rok <i>t</i>	Celková zadluženost (mil. Kč) <i>y_t</i>	Koeficienty růstu <i>k_t</i>	Absolutní přírůstky (Kč)
2009	297 315,30	-	-
2010	265 616,60	0,893	-31698,7
2011	267 763,70	1,008	2147,1
2012	266 063,40	0,994	-1700,3
2013	264 125,80	0,993	-1937,6
2014	263 572,60	0,998	-553,2
2015	262 927,70	0,998	-644,9
2016	275 962,20	1,050	13034,5
2017	284 858,50	1,032	8896,3
2018	298 565,20	1,048	13706,7
2019	315 246,30	1,056	16681,1
Průměrné hodnoty		1,0006	1793,1

Zdroj: vlastní zpracování podle [13]

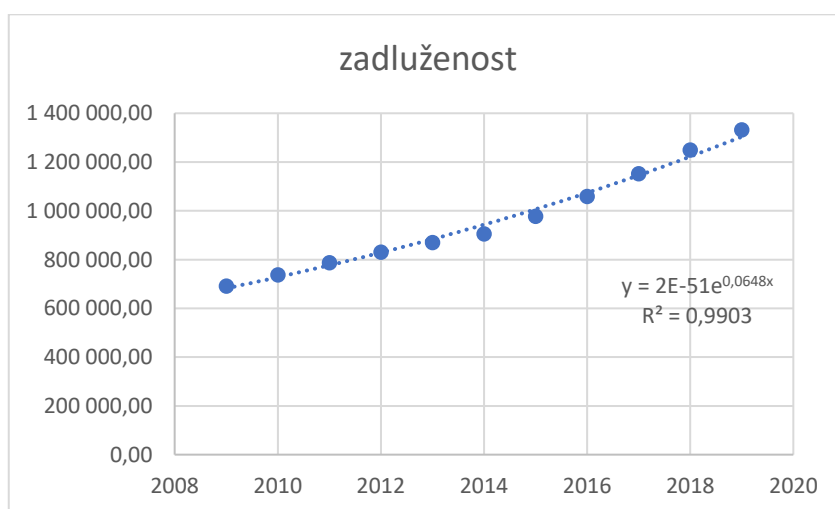
Tabulka 6 zachycuje vývoj zadluženosti domácností na úvěrech na bydlení. Můžeme vidět, že zde je trend stejný jako u celkového zadlužení domácností, tedy za celé sledované období zadlužení související s bydlením narůstá. Od roku 2015 do roku 2018 se dá dokonce označit za poměrně konstantní. Meziroční nárůst v tomto období je 0,8 %. To naznačuje exponenciální růst úvěrů na bydlení v období let 2009-2019 a tento růst potvrzuje rovněž Obrázek 5, na kterém hodnota koeficientu determinace $R^2 = 0,9903$ vyjadřuje, že exponenciální funkce vysvětluje více než 99 % variability úvěrů.

Průměrný koeficient růstu mezi lety 2009 a 2019 je 1,0066, tzn., že každý rok se zvýšila zadluženost domácností na úvěrech souvisejících s bydlením průměrně o 0,66 %, vyjádřeno v absolutních číslech o 64.073,77 mil. Kč.

Tabulka 6: Relativní a absolutní růst zadlužení pro úvěry na bydlení

Rok t	Celková zadluženost (mil. Kč) y_t	Koeficienty růstu k_t	Absolutní přírůstky (Kč)
2009	691 697,50	-	-
2010	738 386,20	1,067	46 688,70
2011	788 062,80	1,067	49 676,60
2012	831 540,70	1,055	43 477,90
2013	870 036,20	1,046	38 495,50
2014	906 112,90	1,041	36 076,70
2015	977 995,10	1,079	71 882,20
2016	1 059 589,30	1,083	81 594,20
2017	1 153 144,50	1,088	93 555,20
2018	1 250 348,60	1,084	97 204,10
2019	1 332 435,20	1,066	82 086,60
Průměrné hodnoty		1,068	64 073,77

Zdroj: vlastní zpracování podle [13]

Obrázek 5: Exponenciální trend vývoje úvěrů na bydlení domácností v ČR

Zdroj: vlastní zpracování podle [13]

2.1.3 Zadluženost domácností

V této podkapitole nejdříve definujeme, co je to domácnost a následně se podrobněji podíváme na jejich zadluženost.

Domácnost je možné definovat několika způsoby. Ze sociologického hlediska je domácnost „fyzicky vymezený, institucionalizovaný, obydlený a uspořádaný prostor a zároveň skupina lidí, která jej obývá, společně v něm hospodaří a provádí řadu společných činností vázaných na tento prostor. Domácnost je běžně chápána jako rezidenční a ekonomická jednotka. K jejímu vymezení nestačí ani pouze společné bydlení, ani pouze společné hospodaření. Domácnost není synonymem pojmu byt ani pojmu rodina, i když se dnes většinou na byt váže, a skupina lidí, která ji tvoří, je nejčastěji rodina, buď nukleární, nebo rozšířená – také to však může být více rodin, členové rodu nebo jiná skupina osob, které se sdružily v zájmu přežití, na ochranu svých společných zájmů a pro usnadnění realizace určitých činností; často dnes domácnost tvoří i samotný dospělý jedinec.“ [14] Z ekonomického hlediska lze domácnost definovat jako základní společenský a ekonomický subjekt, který přichází na trh za účelem uspokojení svých potřeb. Je též definovaná jako skupina fyzických osob, které jsou nositeli konkrétních a skupinových potřeb. Vystupují též jako prodávající, jelikož jsou vlastníky výrobních faktorů (práce, půda, kapitál). Domácnosti jakožto jeden ze sektorů národního hospodářství jsou vymezeny jako sektor spotřebitelů, jejichž hlavní ekonomickou funkcí je spotřeba. Spotřebu je však nutné posuzovat s úsporami, neboť domácnosti jsou významným tvůrcem národních úspor a ty jsou základem ekonomického růstu a prosperity. Domácnosti jsou tak významným subjektem ovlivňujícím výši zahraniční zadluženosti země [15].

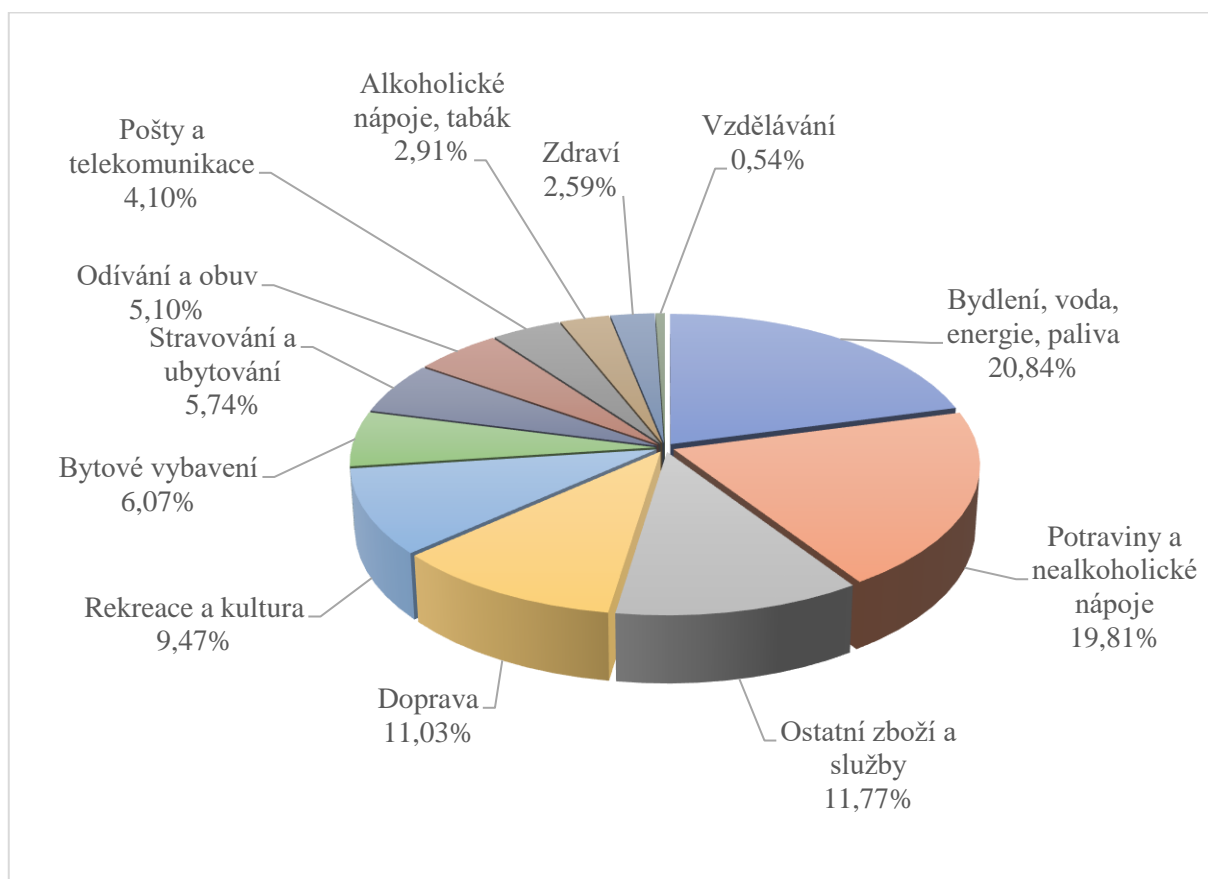
Současné navyšování zadluženosti domácností je možné vnímat rozdílně, ale bylo by možné shrnout tyto názory do dvou typů:

- Není důvod se znepokojovat, protože i přes nárůst podílu dluhů je zadluženost českých domácností nižší než v jiných vyspělých zemích.
- Je důvod se znepokojovat, a to proto, že v současné době je sice zadluženost pod hranicí jiných vyspělých zemí, ale nárůst je příliš rychlý a v budoucnu může vést k předlužení domácností, jejich neschopnosti splácet a v budoucnu může být vážným makroekonomickým problémem.

Struktura výdajů domácností

Pokud se blíže podíváme na strukturu výdajů domácností, můžeme vidět, že největší podíl na výdajích domácností mají výdaje spojené s bydlením (21 %) a nákupy potravin a nealkoholických nápojů (20 %). V součtu tedy tyto položky tvoří více než 40 % celkových výdajů domácností. Nejméně významnou položkou jsou pak ve výdajích domácností náklady na vzdělání, ty tvoří pouze 0,54 % celkových výdajů.

Obrázek 6: Struktura výdajů domácností

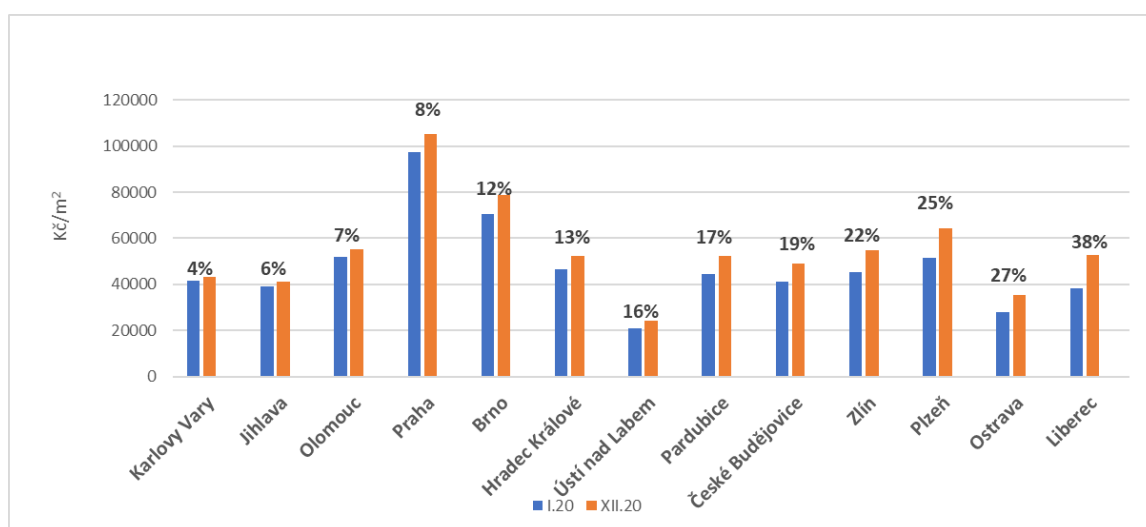
Zdroj: vlastní zpracování podle [16]

Vzhledem k tomu, že výdaje spojené s bydlením jsou velkou položkou pro domácnosti v České republice, podíváme se na ně podrobněji.

V podstatě existují dvě možnosti bydlení, buď bydlení nájemní, nebo bydlení ve vlastní nemovitosti. Bydlení ve vlastním je ve většině případů spojené s hypotečním úvěrem. Pro každou domácnost může být vhodný jiný způsob bydlení. Bydlení v nájmu nebo splácení hypotéky má svoje pozitiva i negativa. Častým argumentem pro nákup nemovitosti s pomocí hypotečního úvěru je jistota. Pokud budeme splácet úvěr řádným způsobem, je nemovitost naše a nikdo nás z ní nemůže „vyhodit“. Oproti tomu nájemní smlouva se většinou uzavírá na určitou

dobu a majitel může dát nájemci výpověď. Argumentem pro bydlení v nájmu je svoboda, kterou takové bydlení poskytuje. Možnost dát z nájmu výpověď a přestěhovat se jinam je pro mnohé velmi lákavá. Oba tyto způsoby bydlení jsou z ekonomického hlediska půjčkami, za které platíme peníze. V případě nájmu si půjčujeme byt a platíme majiteli nájemné, v případě hypotéky si půjčujeme peníze, za jejichž vypůjčení platíme úroky.

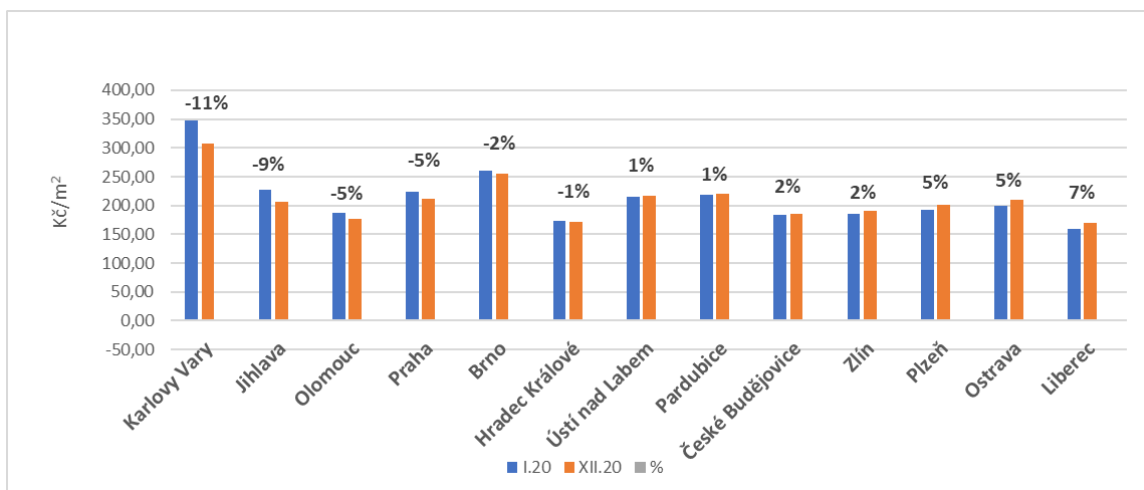
Na Obrázku 7 můžeme vidět porovnání cen bytů za m² ve vybraných městech. Pokud porovnáme data z ledna a prosince 2020, vidíme, že došlo k nárůstu cen ve všech sledovaných městech. Největší nárůst byl zaznamenán v Liberci, v průběhu roku konkrétně o 38 %. Nejmenší nárůst byl v Karlových Varech, a to pouze o 3,6 %.

Obrázek 7: Srovnání cen bytů v jednotlivých krajích České republiky

Zdroj: [17]

Na Obrázku 8 můžeme vidět porovnání cen pronájmu počítaných na m² ve vybraných městech. Stejně jako u koupě porovnááme data z ledna a prosince 2020. Z grafu je patrné, že na rozdíl od kupních cen bytů ceny pronájmu velmi často klesaly. Největší pokles můžeme spatřit v Karlových Varech, a to o 11,5 %. Naopak k největšímu nárůstu došlo v Liberci, a to o 6,92 %. Nárůst cen za pronájem byl tedy podstatně menší než u cen při nákupu bytu.

Obrázek 8: Srovnání cen pronájmu bytů v jednotlivých krajích České republiky

Zdroj: [18]

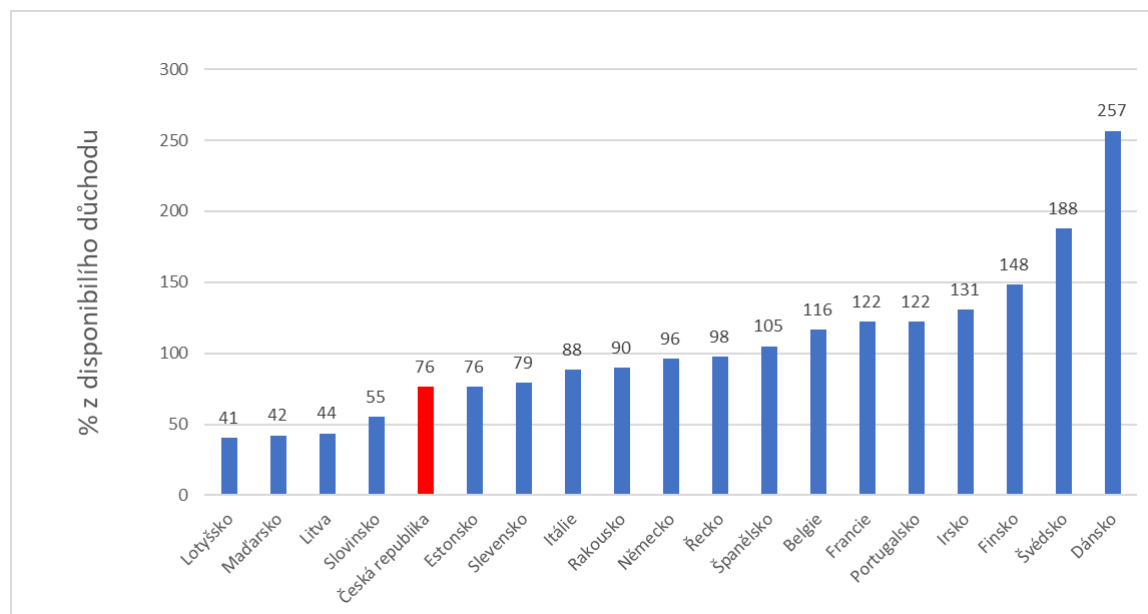
3 ZADLUŽENOST V EVROPĚ

Dluh domácnosti je možné definovat jako „všechny závazky domácností, které vyžadují platby úroků nebo jistiny ze strany domácností věřitelům k pevně stanoveným datům v budoucnosti. Dluh se počítá jako součet půjček (u domácností tvoří největší podíl hypoteční úvěry a spotřebitelské úvěry) a ostatních závazků. Ukazatel zadluženosti domácnosti se měří jako procento z tzv. čistého disponibilního důchodu.“ [19]

Disponibilní důchod

Jde o ukazatel sloužící k hodnocení materiálního bohatství domácností. Jedná se o součet hrubých mezd a platů, saldo důchodů, a to jak z podnikání, vlastnictví, tak i ze sociálních důchodů. Pokud tyto hodnoty očistíme od běžných daní, tj. zejména daně z příjmu a majetku, získáváme tzv. čistý disponibilní důchod [15].

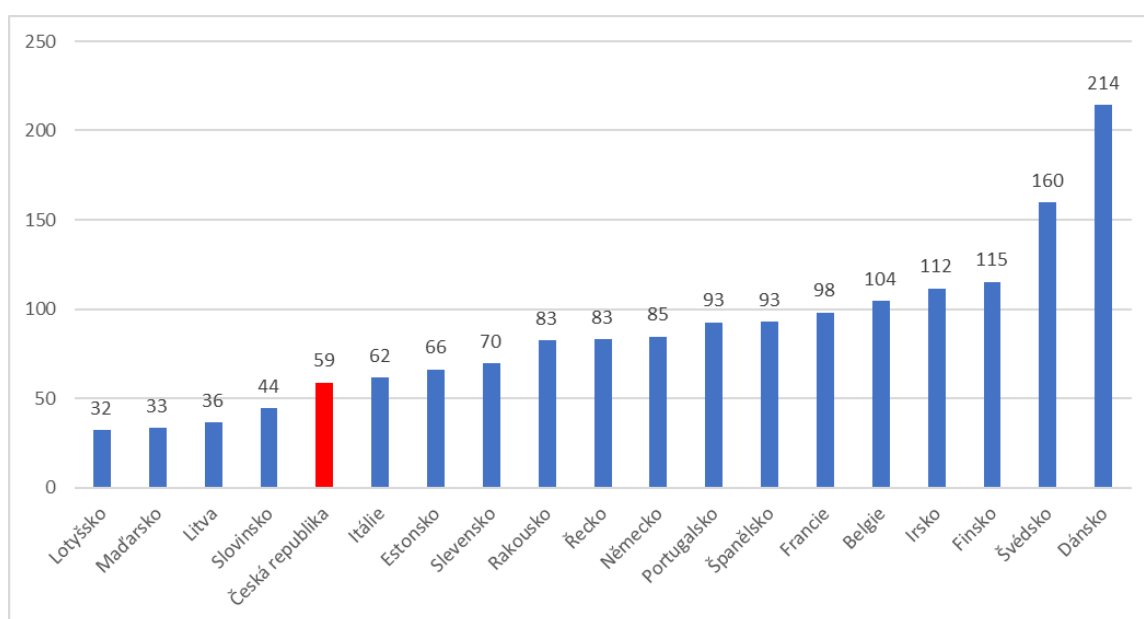
Pokud se podíváme na data o zadluženosti jednotlivých států na Obrázku 9, publikovaná OECD, můžeme vidět, že v roce 2019 patřila Česká republika k těm zemím, kde je zadluženost domácností poměrně nízká, tvoří 76 % a řadí tak Českou republiku na 5. místo společně s Estonskem. Nejméně zadluženou zemí v EU je z tohoto pohledu Lotyšsko s 41 % zadlužeností a hned za ní Maďarsko s 42 % zadlužeností. Naopak nejvíce zadlužené jsou severské státy: Dánsko (257 %), Švédsko (188 %) a Finsko (148 %).

Obrázek 9: Dluh domácností zemí EU za rok 2019, % z disponibilního důchodu

Zdroj: [20]

Pokud se na zadluženost podíváme z hlediska poměru dluhu k příjmu domácnosti, získáme další možnost srovnání (viz Obrázek 10). Zde vidíme, že prvních pět států, včetně České republiky, se nezměnilo. Nejméně zadlužené je Lotyšsko, kde je poměr hrubého dluhu k příjmu domácnosti 32 %. Rozdíl oproti srovnání pomocí procenta z disponibilního důchodu můžeme vidět u Itálie, která je na tom z hlediska tohoto poměru hůře – posunula se o 2 místa. Dále jsou hodnoty jiné u Estonska, které je na tom z hlediska tohoto poměru o něco lépe. U těchto „středně zadlužených“ zemí se míra zadluženosti mírně liší, ale pokud se podíváme na nejvíce zadlužené země, jsou zde hodnoty opět shodné. Nejvíce zadlužené je Dánsko, kde je poměr hrubého dluhu k příjmu domácnosti 214 %. Dále je velmi zadlužené Švédsko (160 %) a Finsko (115 %).

Obrázek 10: Dluh domácností zemí EU za rok 2019, poměr hrubého dluhu k příjmu domácnosti

Zdroj: vlastní zpracování podle [21]

3.1 Důvody předluženosti v Evropě

Pokud se budeme ptát na důvody nadměrné zadluženosti domácností, velmi často se setkáme s tím, že předlužení jsou pouze „nezodpovědní lidé s nedostatečnou finanční gramotností“.

To je ovšem velmi zjednodušené a nepřesné tvrzení. Je možné identifikovat několik hlavních faktorů zvyšujících riziko předluženosti:

- **Nedostatečná výše příjmu** – osoby s extrémně nízkými příjmy jsou přirozeně nejvíce ohroženou skupinou z hlediska předluženosti. Jejich příjmy velmi často nepostačují ani k pokrytí základních potřeb, ale hlavně jim neumožňují tvořit si finanční rezervu pro nenadálé situace, jako jsou výpadek příjmu v důsledku nemoci, nedoplatek za energie, rozbitý domácí spotřebič, případně automobil atd. Neznamená to však, že automaticky platí, že čím vyšší je příjem, tím menší je náchylnost k předlužení. Zvýšenou náchylnost k předlužení mají velmi často i domácnosti vyšší střední třídy, pro které nebývá problém splácet své závazky v době prosperity, ale v případě dlouhodobého negativního vývoje ekonomické situace se dostávají do nepříznivé finanční situace a mají sklon dostávat se do dluhové spirály.
- **Nezaměstnanost nebo nestabilní zaměstnání.**
- **Složení domácnosti** – se závažnými finančními problémy se častěji potýkají početnější domácnosti, zejména ty s dětmi. Pokud je v domácnosti pouze jeden rodič a více než jedno dítě, je tato situace ještě horší.
- **Věk** – na tom, že věk má podstatný vliv na míru zadluženosti, se shoduje jak odborná literatura, tak toto tvrzení podporují i dostupné statistiky. Mladí lidé (do 30 let věku) mají obecně nižší příjmy a velmi často se také potýkají s nezaměstnaností. Stejně tak lidé v důchodovém věku se často potýkají s nedostatečnými příjmy, tento trend v posledních letech narůstá.
- **Zdravotní problémy** – zejména zdravotní problémy chronického charakteru a nečekané závažné nemoci mají velmi negativní vliv na pravidelný příjem. Tyto zdravotní komplikace často vedou k dlouhodobému pobytu na nemocenské, případně mohou vést k úplné ztrátě zaměstnání.
- **Rozpad manželství/vztahu** – s rozpadem dlouhodobých partnerských svazků je velmi často spojeno i dělení majetku. To má velký vliv na sociální postavení osob, ale i na velikost příjmu. Vše je umocněno, pokud mají partneři například společný hypoteční úvěr na dům, ve kterém bydlí. Rozpad dlouhodobého vztahu/manželství jako důvod předlužení je uváděn velmi často.

- **Nedostatečná finanční, právní nebo dluhová gramotnost** – znalost světa financí, schopnost pochopit smluvní podmínky a orientace v nich jsou základními kameny prevence předluženosti. V posledních letech je kladen stále větší důraz na tyto základní dovednosti, ale i přesto má velká část evropské společnosti v tomto směru veliké mezery. Těto situace některé subjekty záměrně zneužívají.
- **Struktura finančního trhu** – jednoduchý přístup k „rychlým penězům“, jednoduchý přístup k půjčkám od nebankovních a méně solidních obchodních společností, agresivní marketingové techniky, to vše má vliv na zadluženost domácností.
- **Nastavení právního rámce** – vliv na předluženost domácností má samozřejmě také nízká nebo nedostatečná regulace finančních služeb, netransparentnost finančních produktů a subjektů na finančním trhu, ale také likvidační nastavení systému vymáhání dluhů.
- **Osobnostní profil dlužníka** – na sklon k předluženosti má velmi velký vliv také osobnost dlužníka, zejména jeho míra zodpovědnosti [22].

3.2 Systémy a formy oddlužení v Evropě

V této části se budeme věnovat procesu oddlužení zejména v jiných evropských státech, právní úpravě v České republice bude věnována samostatná kapitola.

Předlužení je pojem, který není v evropské legislativě jednoznačně uchopen. Definice předluženosti se mezi jednotlivými státy liší. V českém právním systému mluvíme o předlužení, „má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku“ [23].

Pokud se pro porovnání podíváme například do Francie, tak tam je „*fyzická osoba (nepodnikatel) předlužena, jestliže navzdory dobře míněným záměrům není schopna splácet své dluhy ze závazků uzavřených pro neprofesionální účely*“ [24]. Velká Británie zase klade větší důraz na schopnost včas splácet provozní náklady a předluženost je zde definována jako „*stav, kdy je daný člověk pravidelně a opakovaně v prodlení, potažmo existuje významné riziko, že se do takovéto situace dostane*“ [24].

Oddlužení nebo též osobní bankrot znamená „*osvobození dlužníka od placení části jeho dluhů pod dohledem soudu. Oddlužení je soudní proces v rámci tzv. insolvenčního řízení.*“ [25]

Insolvenční řízení je zvláštní druh soudního řízení, „*ve kterém se projednává úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka a zároveň způsob jeho řešení (konkurs, reorganizace nebo oddlužení). Základním cílem insolvenčního řízení je uspořádání majetkových vztahů.*“ [26]

3.2.1 Evropské systémy oddlužení

Přestože se na první pohled může zdát, že předluženost je problémem jen zadlužené domácnosti, není tomu tak. Pokud je domácnost předlužená, trpí tím i stát, neboť ztrácí své příjmy v podobě daní. Předlužené domácnosti často nepřiznávají své příjmy, aby je nemusely odevzdávat věřitelům, členové domácnosti jsou často oficiálně nezaměstnaní apod. Místo toho, aby se státu zvyšoval příjem, se tak navyšují jeho výdaje spojené se sociálními dávkami, zdravotní péčí atd.

V poslední době se u předlužených osob mění vnímání nutnosti dostát svým závazkům vyplývajícím ze smluv, a to zejména v případě, kdy je schopnost dodržení závazků nereálná. Důvodů této situace je hned několik [22]:

Přenesení části zodpovědnosti za uzavření smlouvy na věřitele

Smlouvy vždy uzavírají dvě strany a obě strany nesou určitou míru zodpovědnosti. Zodpovědný není pouze dlužník, který si půjčil příliš vysokou sumu, ale také věřitel, který mu tuto „nerozumnou“ sumu půjčil, aniž by se dostatečně přesvědčil o finanční situaci dlužníka a o tom, že bude v budoucnu schopný svým závazkům dostát.

Za dlouhodobou neschopností splácet své závazky nemusí vždy být nezodpovědný přístup k financím

Ačkoliv může být předlužení způsobeno nezodpovědným přístupem k financím, nemusí to tak být vždy. V mnoha případech je za neschopností dostát svým závazkům nečekaná životní situace, např. ztráta zaměstnání, smrt partnera, který byl hlavním nositelem příjmu, rozvod, dlouhodobá nemoc apod.

Sociální a ekonomické dopady předluženosti na celou společnost

Jak již bylo zmíněno výše, předluženost nemá dopad pouze na domácnost, které se předlužení týká, ale na celou společnost.

V případě oddlužení je tedy nutné najít kompromis mezi tím, že se dlužník smlouvou k něčemu zavázal a smlouvy se mají ctít, a tím, aby byl dlužníkovi umožněn návrat do běžné společnosti s „čistým štítem“.

Princip oddlužení je, zejména z hlediska věřitele, porušením právní jistoty. A to především z toho důvodu, že ve většině případů je v rámci oddlužení odpuštěna dlužníkovi část jeho závazků. Věřitelé tak nezískají zpět vše, na co mají na základě uzavřené smlouvy nárok.

Pokud se podíváme do historie právních úprav oddlužení, můžeme vidět, že první podmínky pro oddlužení byly podstatně přísnější než dnešní. První systémy byly založeny na velmi dlouhých dobách, kdy byli dlužníci ve „zkušební době“, byly vyžadovány minimální podíly dluhů, které je dlužník povinen zaplatit. Dalším problémem byly a velmi často ještě stále jsou vysoké náklady na celé řízení, které musí dlužník zaplatit. Praxe ukázala, že takto nastavený systém nesplňuje původní záměr a oddlužením neprojde dostatečně velké procento dlužníků. Celý institut oddlužení tak postrádá smysl, neboť stále zůstává velká (a postupně se zvětšující) skupina obyvatel, která je předlužená, přičemž její návrat do normálního života je kvůli dluhům téměř nemožný [22].

V původních zákonných úpravách se v rámci Evropy objevovaly tři základní směry:

1. Nordický přístup

Severské země se dají považovat za průkopníky systému oddlužení fyzických osob. Byly prvními zeměmi, kde dostal institut oddlužení právní normu. Pro severské země je velmi důležitá podmínka „dobré víry“, tedy snaha o vyloučení těch jedinců, kteří v dobré víře nejednali. To mohou být například jedinci, kteří nevynaložili dostatek úsilí na to, aby své závazky zaplatili, nebo jedinci, kteří si těsně před podáním žádosti o oddlužení nabrali velké množství půjček.

2. *Germánský přístup*

Byl aplikován původně v Německu, Rakousku a Estonsku. Není v něm kladen takový důraz na „dobrou víru“, ale podmínky pro oddlužení jsou přísnější. Dlužník se musí podřítit velmi přísnému platebnímu plánu, jenž klade důraz na splnění smluvních podmínek v co největší možné míře.

3. *Románský přístup*

V současné době se tento přístup v praxi téměř neobjevuje, ale původně ho měly ve svém systému oddlužení zakotvené zejména země Beneluxu nebo Francie. Tento princip je založený na náročných mnohaletých platebních plánech a velmi širokých pravomocích soudce, který tak měl velký vliv na to, jaké podmínky musí dlužník pro oddlužení splnit [22].

Pokud se podíváme na přístup k dlužníkům, kteří projdou oddlužením, můžeme vysledovat dva přístupy:

1. *Angloamerický přístup*

Jedná se o princip, který je založen na myšlence „nového začátku“. Tedy princip, kdy je po prodeji dlužníkovy majetku a splnění stanovených podmínek celý dluh automaticky vymazaný. A to bez ohledu na to, jaká část dluhu byla splacena. V Anglii je například dlužník zproštěn svého dluhu po dvanácti měsících zkušební doby a splnění podmínek daných soudem. Jednotlivým věřitelům nemusí být zaplácena ani minimální část dluhu.

2. *Kontinentální (evropský) přístup*

V tomto modelu je kladen mnohem větší důraz na zájmy věřitelů a snahu o co největší uspokojení jejich pohledávek. Ke smazání dluhu tedy dochází pouze v případě, kdy dlužník prokáže dobrou vůli, splní podmínky stanovené platebním plánem a splatí alespoň část svých dluhů [22].

Současné oddlužovací systémy v Evropě jsou často kombinací různých přístupů a principů. Podmínky pro oddlužení se zmírňují. Snižují se podmínky, které musí dlužník splnit, aby mohl do oddlužení vůbec vstoupit, zkracuje se doba, po kterou musí dlužník plnit platební plán, a zároveň je kladen velký důraz na to, aby i domácnostem procházejícím oddlužením zůstávala dostatečná částka pro důstojný život. Převládá tedy myšlenka umožnění nového začátku s čistým štítem nad myšlenkou nutnosti potrestat nezodpovědného člověka, který si půjčil víc, než je schopen splatit.

Podíváme-li se na různé systémy v Evropě, jedním z nejmírnějších přístupů je přístup francouzský, kdy je po splnění daných podmínek odmazán dluh v celé výši i lidem, kteří nejsou schopni splatit ani jeho malou část. Naopak nejpřísněji k dlužníkům přistupují zákony v Bulharsku, kde je omezen přístup fyzických osob k oddlužení pouze na ty, jejichž dluh se nevyšplhá na více než 200 % jejich aktiv v době žádosti o oddlužení a následujících pěti letech [22].

3.2.2 Nejdůležitější rozdíly v právních úpravách evropských států

Nejvíce se jednotlivé modely oddlužení liší v základních faktorech, kterými jsou přístup předlužených osob k oddlužení, forma řešení, minimální částka, kterou je nutné splatit, délka trvání řízení apod.

Některé systémy nekladou na dlužníky žádající o oddlužení příliš vysoké nároky, jsou tedy mnohem otevřenější, příkladem takového systému je systém francouzský. Některé jiné systémy jsou podstatně přísnější.

Většina evropských států pro schválení oddlužení požaduje, aby byl dlužník neschopen dostát svým závazkům a v bezvýchodné situaci. Co se liší, je definice onoho stavu. V České republice musí mít dlužník více než jednoho věřitele, peněžité závazky po splatnosti minimálně 30 dní a musí být v platební neschopnosti. Belgický systém stanoví, že dluh musí být takové výše a povahy, aby ho nebylo možné splatit v „přiměřené době“. Dánský přístup je zase zaměřen na dlouhodobost, kdy dlužník nesmí být pouze v krátkodobých problémech. Francouzský systém je založen na tom, že dlužník není schopen své dluhy splatit vzhledem k jejich výši a rozsahu. Přesné podmínky pro dluh stanovuje například Bulharsko, kde musí být celkový dluh v minimální výši 6 500 €.

Dalším principem, který mají zapracované téměř všechny státy, je „dobrá víra“ nebo „pocitivý záměr“ dlužníka. Tento princip má vyloučit ty, kteří se do nepříznivé situace dostali vlastní vinou, například záměrným půjčováním částek, o kterých věděli, že je nebudou schopni splatit. Dlužníci mohou mít povinnost doložit, že škodu svým věřitelům nezpůsobili úmyslně (Belgie), že jejich záměr byl pocitivý (Česká republika) nebo že vynaložili dostatečnou snahu své závazky splatit (Dánsko). Zajímavý je přístup v Nizozemí, kde dlužník musí doložit, že jeho dluhy nevznikly na základě podvodu, zločinu či nedbalosti.

Soudní poplatky a náklady na řízení

Náklady na zahájení procesu oddlužení a náklady spojené s řízením mohou být pro velkou část dlužníků velmi významným faktorem, proč se k oddlužení nemohou dostat. To že je neschopnost zaplatit správní poplatky velmi limitující ukazují data z Německa, kde byla do r. 2001 žádost dlužníka, který neměl prostředky na zaplacení nákladů řízení, automaticky zamítána. Změna v r. 2001 přinesla možnost tuto povinnost odložit. Tato změna vedla ke skokovému nárůstu podaných žádostí o oddlužení, v r. 2001 bylo podáno 6 886 žádostí, v r. 2002 jich bylo 19 875, tedy přibližně 2,5krát více. Také se snížil počet zamítnutých žádostí. V r. 2001 bylo zamítnuto 2 449 žádostí, v r. 2002 pak pouze 489 [22].

Zajímavý přístup k poplatkům spojeným s procesem oddlužení má Rakousko. Pokud zde dlužník nemá na zaplacení poplatků, může o oddlužení požádat pouze v případě, že prokáže, že se s věřiteli pokusil vyrovnat mimosoudně, v průběhu soudu jim představil novou nabídku a v následném řízení zaplatí minimálně 10 % svých dluhů.

Opakovaná žádost o oddlužení

Přístup k lidem, kteří o oddlužení žádají opakovaně, ať již z důvodu nového předlužení, nebo proto, že první pokus nedokončili zdárně, se značně liší. Například v Rakousku není takovým dlužníkům umožněno žádat o oddlužení 10, resp. 20 let. Belgie stanovuje lhůtu na 5 let, v Nizozemí, Estonsku, Polsku a na Slovensku je lhůta stanovena na 10 let. Česká republika žádnou takovou lhůtu ve svých zákonech ukotvenou nemá, soudcům tak nechává volnost [22].

Forma řízení

Oddlužení je v právní úpravě standardně vnímáno jako řízení soudní, ale v posledních letech se některé státy od této úpravy odklání směrem k řízením správním. Správní řízení jsou rychlejší, levnější a méně komplikovaná. Další výhodou pro dlužníka je to, že soudní jednání jsou veřejná a dlužníkovi přináší větší stigmatizaci než řízení správní. Princip soudního řízení zachovávají například Česká republika, Dánsko, Estonsko, Německo nebo Belgie. Naopak cestou správního řízení se vydává například Francie nebo Švédsko.

Další častou podmínkou je snaha o mimosoudní vyrovnání s věřiteli. Zeměmi, které takovou snahu od dlužníka vyžadují, jsou například Německo, Nizozemí nebo Bulharsko. Kupříkladu Česká republika, Dánsko či Švédsko však takové jednání nevyžadují [22].

Délka řízení, minimální výše splacených dluhů

Dalším faktorem, v němž se jednotlivé právní úpravy liší, je doba, po kterou musí dlužník plnit platební plán nebo jak dlouhou má zkušební dobu v rámci procesu oddlužení. Dále se liší minimální část dluhu, kterou musí dlužník zaplatit, a rozdílný je i způsob ukončení řízení o oddlužení. Některé státy na konci oddlužení promíjejí zbylé dluhy automaticky, v jiných je třeba o prominutí zbylých dluhů požádat [22].

Rakousko

V Rakousku je v podstatě možné projít oddlužením dvěma různými způsoby: prostřednictvím soustavného platebního plánu schváleného věřiteli a se soustavným dozorem soudu nebo bez soustavného dozoru, ale s platebním plánem schváleným soudem. Nejdelší povolená doba platebního plánu je 7 let a na konci této doby jsou všechny dluhy zahlazeny automaticky. V případě určení platebního plánu soudem se stanovuje minimální příjem dlužníka a všechny příjmy nad tuto částku jsou pomocí zaměstnavatele odváděny na uhrazení dluhu. Tato úprava trvá 7 let a za tu dobu musí dlužník zaplatit minimálně 10 % svých dluhů. Pokud zvládne zaplatit více než 50 % v průběhu tří let, jsou mu ostatní dluhy automaticky prominuty [22].

Německo

Německá právní úprava je velmi podobná té rakouské, ale rozdíl je v tom, že nestanovuje minimální částku, kterou musí dlužník zaplatit. Zkušební doba trvá 6 let a po uplynutí této lhůty si může dlužník požádat o prominutí zbývajících dluhů. Ani v Německu nemusí dlužník dodržet celou zkušební dobu, a to ve dvou případech: pokud dlužník uhradí náklady řízení a splatí minimálně 35 % svého celkového dluhu, může po třech letech požádat o ukončení zkušební doby a prominutí zbytku dluhu. Pokud dlužník nesplatí 35 % dluhu, ale je schopný zaplatit náklady řízení, může požádat o zkrácení zkušební doby na 5 let [22].

Belgie

V Belgii je kladen velký důraz na dohodu mezi dlužníkem a jeho věřiteli. Správce dluhu v první fázi funguje jako mediátor dohody mezi dlužníkem a věřiteli. Teprve pokud k dohodě nedojde, vstupuje do procesu soud. Ten stanoví platební plán. Veškeré příjmy dlužníka v takovém případě putují do rukou správce dluhu, který dlužníkovi vyplácí předem stanovenou částku pro důstojné živobytí a zbytek příjmu přerozděluje mezi věřitele. Zbývajícím dluh je dlužníkovi odpuštěn po uplynutí 5 let [22].

Dánsko

Dánská právní úprava je zcela unikátní v tom, že k odpuštění dluhu dochází ještě před splněním platebního plánu. Postup je takový, že s pomocí nezávislého poručníka se vypočítá přibližný příjem dlužníka na následujících 5 let, určí se přibližná část, která bude věřitelům zaplácena, a zbytek dluhu je (v případě přijetí návrhu soudem) okamžitě prominut. Pokud si dlužník v následujících 5 letech vydělá víc, než stanovil platební plán, může si danou částku nechat. Pokud však nedojde k zaplacení určené části dluhu, mohou věřitelé požadovat splácení dalších 20 let. V případě, že nedošlo ze strany dlužníka k závažnému zanedbání povinnosti, nemohou věřitelé požadovat obnovení původních dluhů [22].

Francie

Proces oddlužení ve Francii je jedním z nejbenevolentnějších v Evropě a projít tímto procesem umožňuje i velmi chudým dlužníkům. Pokud fyzická osoba prokáže, že je v situaci „beznadějného úpadku“ a není pro ni možné projít standardním oddlužením pomocí platebního plánu, může využít tzv. osobní zotavovací řízení. To spočívá v sepsání majetku dlužníka a jeho následném rozprodeji, čímž umoří část dluhu. Zbytek dluhu je dlužníkovi okamžitě prominut a nemusí procházet žádným platebním plánem. Ve výjimečných případech nemusí dojít ani k prodeji majetku, a to v případě, že vlastní pouze nezabavitelný majetek či majetek, který nemá žádnou cenu nebo jehož hodnota by byla v očividném nepoměru vůči jeho pravděpodobné tržní ceně [22].

Minimální nezabavitelná částka

Minimální částku, která má dlužníkovi zůstat na důstojné živobytí, je v základu možné stanovit dvěma způsoby. Buď je částka přesně daná, případně je stanoven vzorec pro její výpočet, nebo její výše závisí na rozhodnutí autority rozhodující o procesu oddlužení, tj. soudu nebo správního orgánu. V současné době se většina evropských států přiklání k variantě přesně daného výpočtu, neboť praxe například v Dánsku, Francii či Švédsku ukázala, že některé komise ponechávaly příliš nízkou, nebo naopak příliš vysokou částku (a systém tak nebyl jednotný) [22].

Neprominutelné dluhy

Ve většině států existují dluhy, které jsou tzv. neprominutelné. Jedná se zejména o dluhy vzniklé neplacením výživného, dluhy vzniklé úmyslným deliktním jednáním a v některých zemích i o správní pokuty a poplatky, nedoplatky na daních nebo studentských půjčkách. Studentské půjčky a správní poplatky neumožňuje odpustit například Velká Británie. Ve Francii je rozhodnutí o odpuštění nedoplatek na daních v rukou daňového úřadu, správní komise nemá v tomto ohledu žádný vliv.

Ochrana předlužených

Ochrana lidských práv a lidské důstojnosti je jedním ze základních principů oddlužení v rámci moderní Evropy. V minulosti bylo předlužení vnímáno jako vina dlužníka, který se choval nezodpovědně a který za své chování musí pykat. Systémy byly nastaveny velmi tvrdě a oddlužení neumožňovaly velké skupině lidí, z tohoto hlediska tedy byly neefektivní. Dnes je proces oddlužení vnímán jako šance pro věřitele dostat zpět alespoň část svých pohledávek a pro dlužníka jako možnost začít „znovu od začátku“, nikoliv jako prostředek jeho trestu. Pro to, aby byl celý proces oddlužení efektivní, naplnil svůj účel a zároveň respektoval lidskou důstojnost a lidská práva předluženého (a jeho rodiny), je zapotřebí především následující [22]:

- Zajistit to, že osobě, která se zrovna nachází v procesu oddlužení, je ponechán příjem dostatečný k důstojnému vyžití.
- Zajistit, že předlužený a jeho rodina mají přístup k bydlení.
- Zajistit, že předlužený a jeho rodina mají přístup ke službám (voda, elektřina, vytápění, bankovní služby).
- Respektovat soukromí předlužených.
- Zajistit, že k obzvláště zranitelným skupinám předlužených (např. velmi mladí, či naopak výrazně starší lidé, hendikepovaní lidé apod.) je přistupováno s ohledem na jejich situaci a jsou chráněni před vykořisťováním.

Právní pomoc a dluhové poradenství

Dluhová, finanční a právní gramotnost obyvatel Evropy není na příliš vysoké úrovni, a to i přesto, že je na ni v posledních letech kladen čím dál větší důraz. A přitom vysoká úroveň této gramotnosti a přístup ke kvalitnímu a bezplatnému dluhovému poradenství je jedním ze základních předpokladů snížení předluženosti populace. Přesto tomu tak v mnohých státech není. Některé státy poskytují dluhové poradenství svým obyvatelům prostřednictvím svých

zaměstnanců a bezplatně (např. Estonsko, Finsko, Lucembursko, Maďarsko nebo Švédsko), v jiných státech je toto poradenství přenecháno neziskovým organizacím (např. ve Francii, Německu, České republice nebo Velké Británii) nebo sdružením spotřebitelů (např. ve Španělsku, Polsku, Portugalsku či na Slovensku), která jsou státem více či méně finančně podporována. V některých zemích je kvalitní dluhové poradenství přístupné pouze v soukromém sektoru, ale předlužený člověk nemá dostatek finančních prostředků na to, aby se k takovému poradenství dostal. Takto tomu je například v Bulharsku, Itálii, Rumunsku nebo na Kypru [22].

4 ZADLUŽENOST V ČESKÉ REPUBLICE

V předchozí kapitole jsme definovali některé faktory, které mohou mít negativní vliv na zadluženost v jednotlivých státech. Tyto faktory můžeme shrnout do čtyř základních kategorií:

Sociální faktory

Chování jedince závisí mimo jiné také na kulturním prostředí. Každý z nás je ovlivněn místními tradicemi a zvyky, sociálním postavením a životním stylem své rodiny, naším sociálním okolím.

Mezi takové faktory můžeme zahrnout například nezaměstnanost, složení domácnosti nebo věk a výši příjmů.

Psychologické faktory

Ačkoliv se většina lidí považuje za racionálně uvažující, při rozhodování se často projeví to, že se rozhodujeme na základě emocí. To má velký vliv na míru zadluženosti nejen v ČR. Schopnost rozhodnout se na základě rozumu pramení zejména z finanční a právní gramotnosti. Dalším častým psychologickým faktorem, používaným zejména ze strany těch, kteří prodávají úvěrové produkty, je manipulace. Míru odolnosti proti manipulaci má každý člověk jinou, ale velmi často nastává situace, kdy lidé kupují věci, které nepotřebují, za peníze, které nemají, tedy na úvěr.

Faktory spojené s konkrétním úvěrem

Pokud jsou úvěry snadno dostupné (například díky poklesu úrokových sazeb), a navíc se k nim váže agresivní reklama, často si půjčí i člověk, který je proti manipulaci odolný. Vliv na to, zda si konkrétní člověk půjčí, tak mají i poskytovatelé úvěrů.

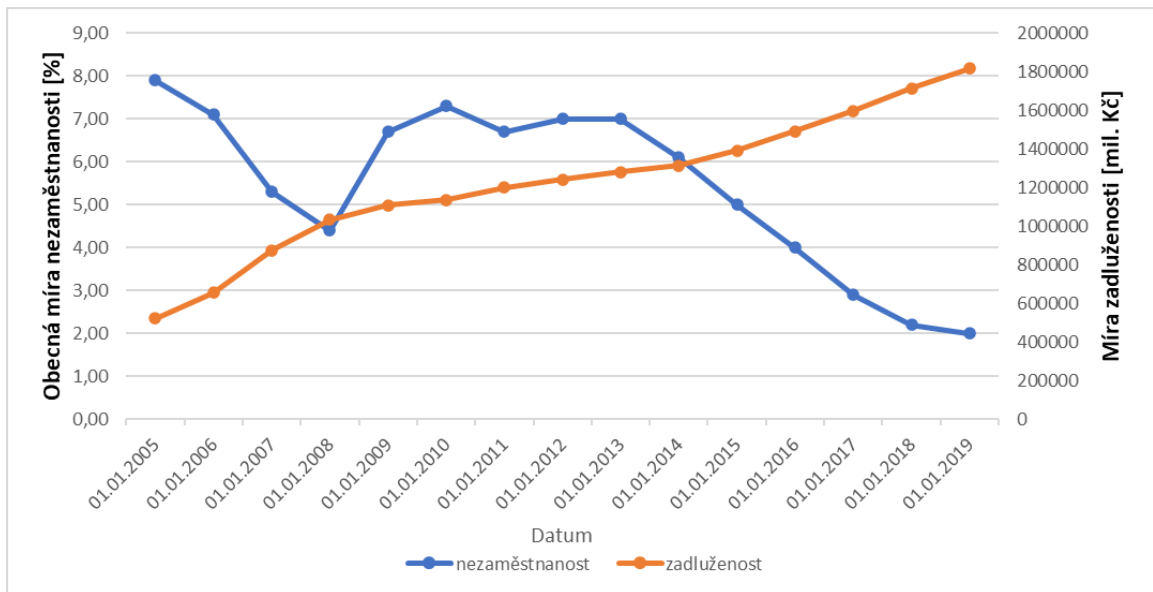
Struktura domácnosti

Jak již bylo zmíněno výše, struktura domácnosti má na zadluženost velký vliv. Nejčastěji se do dluhové pasti dostávají početnější rodiny nebo rodiny s rodiči samoživiteli.

Dále budeme podrobněji analyzovat vliv některých zmíněných faktorů.

Nezaměstnanost

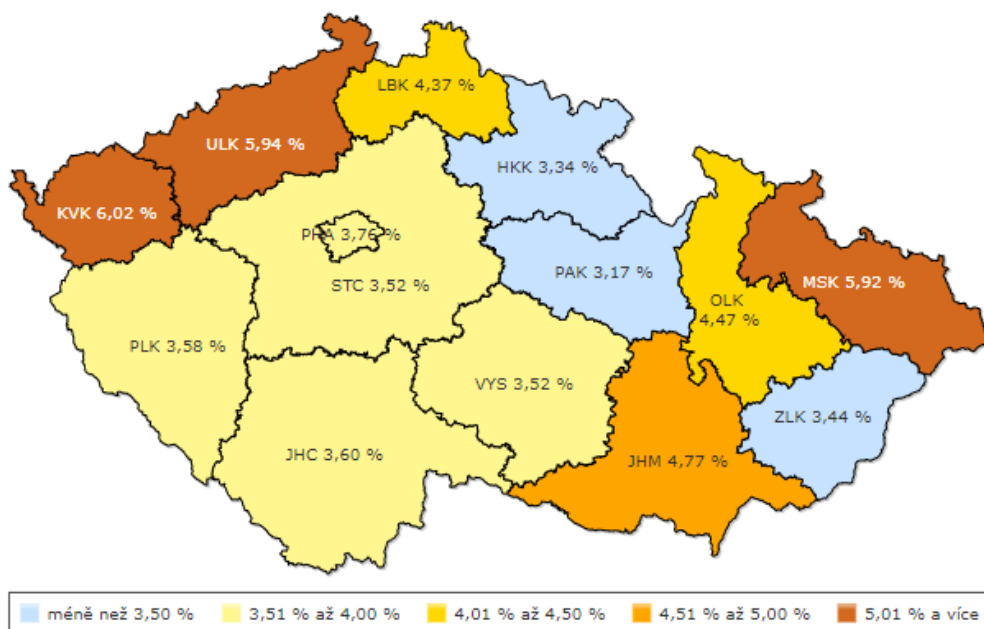
Nezaměstnanost má na míru zadlužení nepochybně vysoký vliv. Mnoho domácností se může do velkých problémů se splácením dostat hned po ztrátě zaměstnání nebo do několika málo měsíců. Vztah vývoje zadluženosti a nezaměstnanosti v období let 2002 až 2018 v České republice znázorňuje Obrázek 11.

Obrázek 11: Vývoj zadluženosti a nezaměstnanosti v České republice

Zdroj: vlastní zpracování podle [27] [28]

Míra nezaměstnanosti se v jednotlivých krajích ČR pochopitelně liší, situaci k 28. 2. 2021 zachycuje Obrázek 12. Zkratky a názvy jednotlivých krajů a okresů jsou v příloze B této práce.

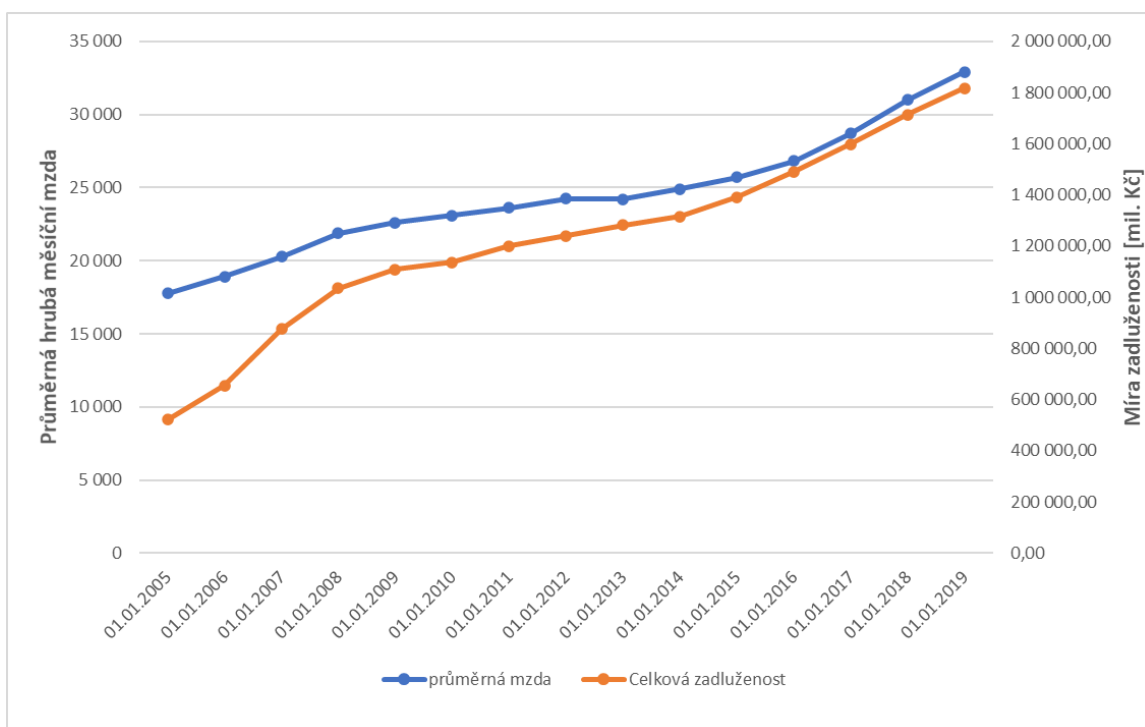

Obrázek 12: Míra nezaměstnanosti v jednotlivých krajích ČR

Zdroj: [29]

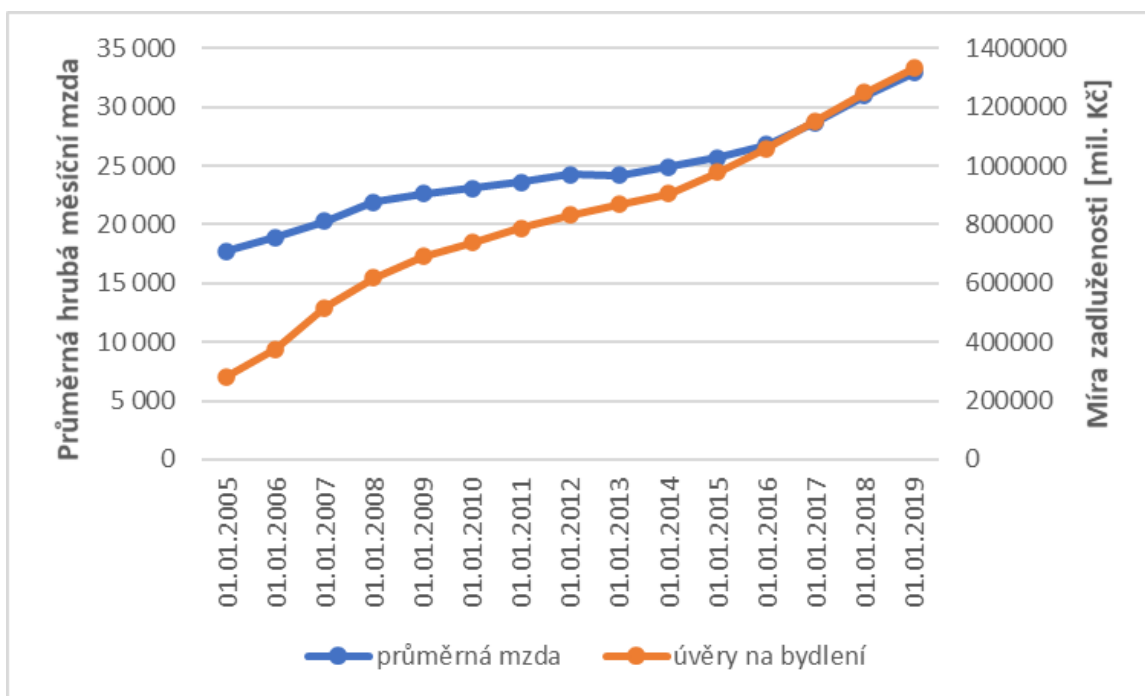
Výše příjmů

Čím vyšší příjmy domácnost má, tím více potřeb může uspokojit ze svého příjmu a tím méně půjček potřebuje. Na Obrázku 13 ale vidíme, že to tak ve skutečnosti není. Se zvyšující se nominální mzdou se zvyšuje i míra zadluženosti. To může být způsobeno tím, že čím větší příjmy domácnosti mají, tím více investují do nemovitostí. Takové úvěry plní velmi často roli investice. Na Obrázku 14 vidíme, že vývoj průměrné mzdy a výše úvěrů na bydlení má do r. 2015 stejný průběh, ovšem mezi lety 2016 a 2019 roste zadluženost na úvěrech na bydlení více než průměrná hrubá mzda.

Obrázek 13: Vývoj zadluženosti a průměrné mzdy v jednotlivých letech

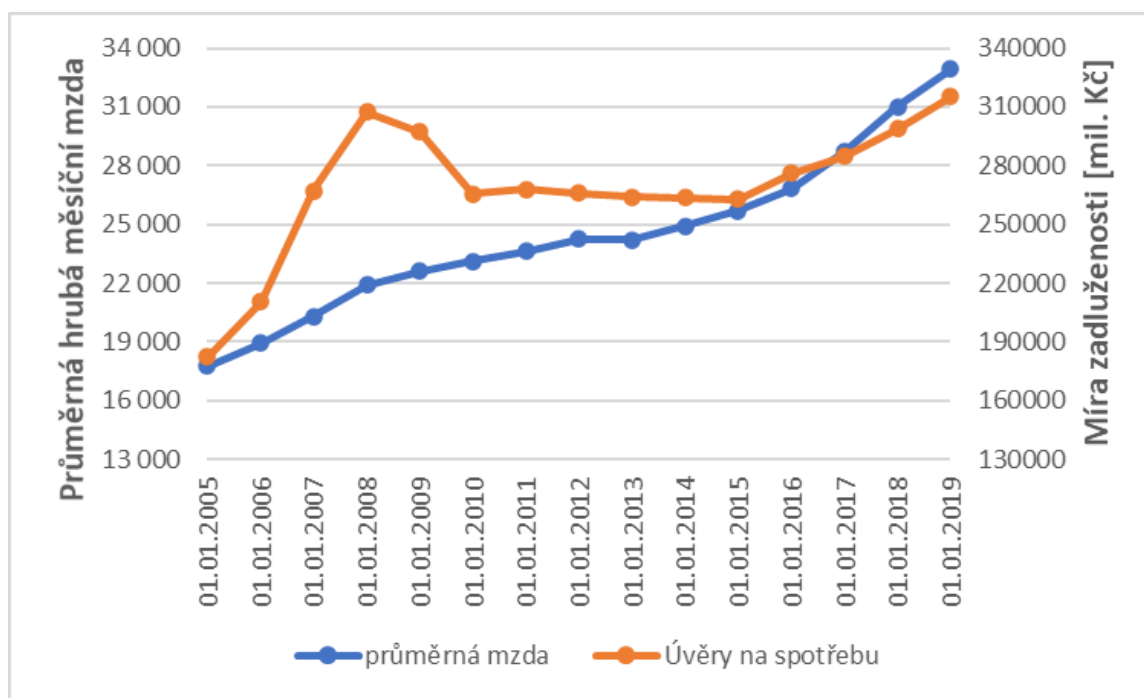
Zdroj: vlastní zpracování podle [30] [27]

Obrázek 14: Vývoj zadluženosti u úvěrů na bydlení a průměrné mzdy v jednotlivých letech

Zdroj: vlastní zpracování podle [27] [30]

Pokud se podíváme na **Chyba! Chybný odkaz na záložku.** zachycující vývoj zadluženosti v oblasti úvěrů na spotřebu, můžeme vidět, že zatímco průměrná mzda celou dobu rostla, výše zadluženosti na spotřebu kolísala. Mezi lety 2005 až 2008 prudce stoupla, v době finanční krize v letech 2008 až 2010 klesala, v roce 2011 mírně stoupla, ale mezi lety 2012 až 2015 opět klesala. V posledních letech zadluženost u úvěrů na spotřebu opět roste, ale nižším tempem než výše průměrné měsíční mzdy.

Obrázek 15: Vývoj zadluženosti u úvěrů na spotřebu a průměrné měsíční mzdy v jednotlivých letech

Zdroj: vlastní zpracování podle [27] [30]

5 DŮSLEDKY ZADLUŽENOSTI V PODMÍNKÁCH ČESKÉ REPUBLIKY

Pokud dlužník dlouhodobě nezvládá splácet své závazky, existují v podstatě dva scénáře, ve které taková situace vyústí: exekuce nebo osobní bankrot (insolvence).

5.1 Exekuce

Exekuce je „nedobrovolné, vynucené splacení závazků věřitele (banky, finanční instituce) na majetku dlužníka (prodej zastavené nemovitosti, obstavení platu či účtu apod.). Jde o krajní možnost, jak řešit nesplácený úvěr, pokud klient odmítá splácet závazky ze smlouvy a nehodlá s bankou hledat řešení.“ [31]

Pro účely exekučního řízení hovoříme o oprávněném a povinném. **Oprávněný** je osoba, jejíž pravomocně přiznaná a dospělá pohledávka nebyla dobrovolně uhrazena. Jen tato osoba může v souladu s ustanovením § 37 odst. 2 o exekučním řádu podat návrh na nařízení exekuce. Jedná se tedy o věřitele. Naopak **povinný** je osoba, která včas a řádně nesplnila dobrovolně povinnosti jí uložené v exekučním titulu. Majetek povinného je postihován v exekučním řízení.

Na počátku každé exekuce musí existovat dluh, který je nesplácený. Věřitel takového dluhu se musí rozhodnout, že bude dluh vymáhat touto soudní cestou. Věřitel musí před zahájením exekučního řízení prokázat, že má oprávněný nárok na nesplácený dluh. Takovýto podklad se nazývá exekuční titul. V případě, že soud vydá exekuční příkaz, pověří soudního exekutora výkonem tohoto rozhodnutí. Ten má pak k dispozici několik způsobů, kterými může exekuci provést. Podívejme se blíže na některé pojmy:

Exekuční titul

Exekuční titul je podklad prokazující, že má daný věřitel nárok na nesplácený dluh. Exekučním titulem může být:

- a) vykonatelné rozhodnutí soudu nebo exekutora, pokud přiznává právo, zavazuje k povinnosti nebo postihuje majetek,
- b) vykonatelné rozhodnutí soudu a jiného orgánu činného v trestním řízení, pokud přiznává právo nebo postihuje majetek,
- c) vykonatelný rozhodčí nález,

- d) notářský zápis se svolením k vykonatelnosti, sepsaný podle zvláštního právního předpisu,
- e) vykonatelné rozhodnutí a jiný exekuční titul orgánu veřejné moci,
- f) jiná vykonatelná rozhodnutí a schválené smíry a listiny, jejichž výkon připouští zákon [32].

Pravomocné rozhodnutí soudu

Vydání pravomocného rozhodnutí soudu předchází dvě soudní řízení. V prvním řízení soud zkoumá, zda dluh existuje, a stanovuje, do kdy má být dlužníkem splacen. Pokud dlužník po takové výzvě dluh neuhradí a ani se nesnaží s věřitelem domluvit na způsobu úhrady svého dluhu, může věřitel požádat o nařízení exekuce [33].

Rozhodčí nález

Jedná se o obdobu soudního rozhodnutí s tím rozdílem, že tento dokument je vydáván soukromým rozhodcem. Ten je oprávněn vydat takové rozhodnutí na základě dohody mezi věřitelem a dlužníkem. Rozhodnutí rozhodce v dané věci nahrazuje rozhodnutí soudu a všichni, včetně třetích osob a soudu, se takovým rozhodnutím musí řídit. Dříve byl institut rozhodčí doložky často zneužíván poskytovateli zejména nebankovních úvěrů. Dnes pro takovou doložku platí, že musí být sepsána na samostatném listu papíru a nesmí být pouze součástí všeobecných obchodních podmínek nebo smlouvy. Dlužník musí vědět, že takovou doložku podepisuje [34].

Exekuční doložka

Exekuční doložka bývá označována jako „doložka přímé vykonatelnosti“ a jedná se o ustanovení ve smlouvě, ve kterém se věřitel a dlužník dohodnou na tom, že dlužník výslovně souhlasí, že v případě nedodržení jeho závazků vyplývajících ze smlouvy dojde k exekuci. Taková smlouva je sama o sobě exekučním titulem a v případě neplnění závazků dlužníkem soud pouze nařídí exekuci. Taková doložka musí mít formu notářského zápisu [34].

Na základě exekučního titulu soud vydá rozhodnutí o nařízení exekuce a pověří exekutora provedením tohoto rozhodnutí.

Soudní exekutor

Soudní exekutor je fyzická osoba splňující požadavky exekučního řádu, kterou soud pověřil exekutorským úřadem. Exekutorem může být podle zákona č. 120/2001 Sb. fyzická osoba, která:

- a) Je plně svéprávná.
- b) Získala vysokoškolské vzdělání v oboru právo, a to studiem v magisterském studijním programu právo a právní věda na vysoké škole v ČR nebo na vysoké škole v zahraničí, pokud je takové vzdělání v České republice uznáváno jako vzdělání rovnocenné uvedenému v předchozím bodě na základě mezinárodní smlouvy, kterou je Česká republika vázána, nebo pokud bylo takové vzdělání uznáno podle zvláštního právního předpisu a současně takové vzdělání odpovídá obsahem a rozsahem obecnému vzdělání, které lze získat v magisterském studijním programu právo a právní věda, v oboru právo na vysoké škole v České republice.
- c) Je bezúhonná.
- d) Vykonal alespoň tříletou exekutorskou praxi.
- e) Složila exekutorskou zkoušku [32].

Z titulu exekutora má takováto úřední osoba právo požadovat součinnost od státních orgánů a dalších institucí, ale také od povinného – osoby, vůči které je exekuce vedena. Vyžadovaná součinnost od povinného spočívá nejčastěji v sepsání prohlášení o jeho majetku. Soupis může udělat exekutor i sám po vstupu do obydlí povinného. Vstoupit do obydlí může exekutor i bez souhlasu povinného, ale pouze s asistencí policie. Vstoupit do obydlí povinného může exekutor i v případě, pokud není povinný doma, ale opět jen za asistence PČR [35].

Způsoby provedení exekuce

Exekuční řád rozeznává čtyři způsoby provedení exekuce, které je možné i kombinovat. Například velmi častou kombinací jsou srážky z příjmů a zablokování účtů povinného.

Srážka ze mzdy nebo jiných příjmů

Jedná se o jeden z nejčastějších způsobů provedení exekuce. V takovém případě je dlužníkovi (povinnému) strhávána z příjmů veškerá částka přesahující tzv. nezabavitelnou část příjmů. Výše nezabavitelné částky se mění v závislosti na aktualizaci nařízení vlády o nezabavitelných částkách a rozhodující je pro takový výpočet výše životního minima a normativních nákladů na bydlení. Výše životního minima na jednotlivce je v současné době 3 860 Kč, normativní náklady na bydlení jsou stanoveny na částku 6 637 Kč. Dlužník má nárok na $\frac{3}{4}$ součtu těchto hodnot. Nezabavitelné minimum se zvyšuje s každou další vyživovanou osobou o $\frac{1}{3}$ nezabavitelné částky dlužníka. Vyživovanou osobou pro potřeby exekučního řízení jsou manžel, manželka nebo dítě. Pokud je tedy dlužník (povinný) ženatý (resp. vdaná) a má 2 děti, je výše nezabavitelné částky 15 746 Kč [36]. Povinný však může mít reálný příjem vyšší, neboť některé sociální dávky nemohou být exekucí postiženy. Jedná se například o příspěvek na bydlení, jednorázové dávky státní podpory, dávky hmotné nouze, dávky podle zákona o sociálním zabezpečení a dávky, jejichž příjemcem je jiná osoba, tedy např. příspěvek na dítě, sirotčí důchod apod. [37].

Přikázání pohledávky

Pokud je povinný (dlužník) zároveň věřitelem někoho jiného, je tomuto poddlužníkovi přikázáno platit přímo exekutorovi [37].

Příkaz k výplatě z bankovního účtu

Dalším velmi častým způsobem vymáhání exekucí je zablokování účtu povinného, který ztrácí právo manipulovat s prostředky na účtu. Jediné, co je v takové situaci povoleno, je jednorázový výběr ve výši maximálně dvojnásobku životního minima, tedy částky 7 720 Kč [37].

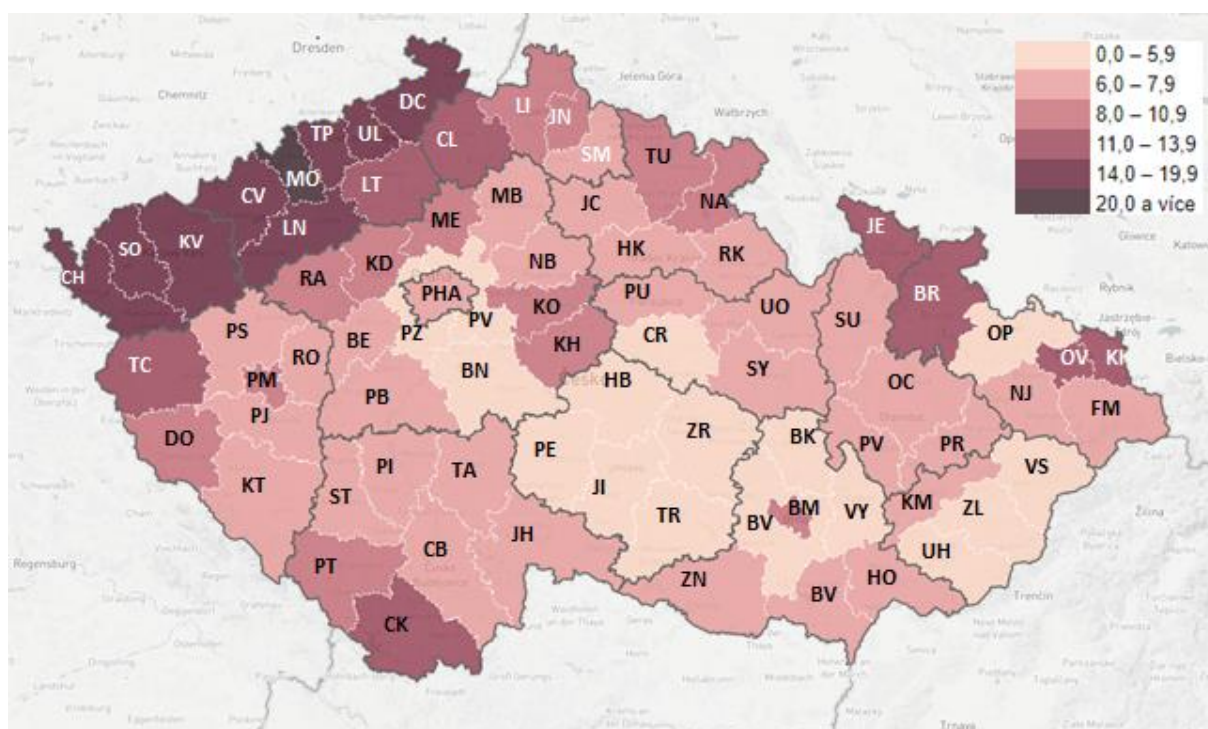
Prodej movitých a nemovitých věcí

Zejména pokud povinný nemá příjmy, ze kterých by bylo možné splácet nařízenou exekuci, může exekutor přistoupit k prodeji movitých a nemovitých věcí povinného. Nemůže však prodat úplně všechnu majetek. Majetkem, který není možné prodat, je takový majetek, který povinný potřebuje k uspokojení základních materiálních potřeb svých a rodiny, tedy například oblečení a vybavení domácnosti jako chladnička, pračka, sporák apod.

Dále se nesmí prodat snubní prsteny, zdravotnické potřeby, ale také věci nutné k plnění pracovních povinností. Může tak dojít k tomu, že v některém konkrétním případě je počítač z exekuce vyloučen (například u programátora nebo účetní), ale v jiném případě může být exekučně zabaven (například u zedníka) [37].

5.1.1 Územní srovnání osob v exekuci

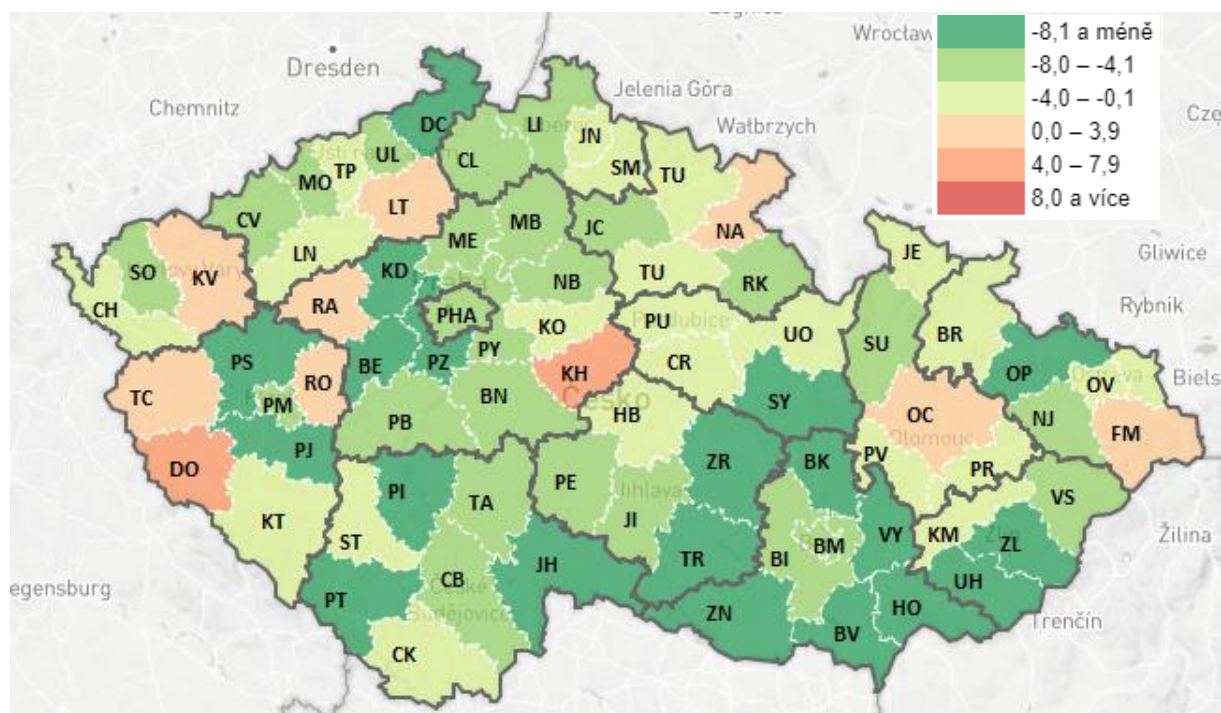
Počet osob v exekuci se v jednotlivých částech České republiky pochopitelně liší. Na Obrázku 16 vidíme podíl osob v exekuci v jednotlivých okresech České republiky. Čím sytější barva, tím je podíl větší. Z mapy je zřejmé, že největší podíl osob v exekuci je v okrese Most, konkrétně 20,24 %. Naopak nejméně v okrese Žďár nad Sázavou, kde podíl osob v exekuci činí 4,56 %.

Obrázek 16: Podíl osob v exekuci v jednotlivých okresech ČR [%]

Zdroj: [38]

Pokud se podíváme na meziroční srovnání let 2018 a 2019, můžeme vidět, že největší pokles vedených exekucí byl zaznamenán v okrese Žďár nad Sázavou, kde se počet exekucí snížil o 1.699 (podíl osob v exekuci se tak snížil o 27,3 %). Naopak největší nárůst počtu exekucí byl evidován v okrese Kutná Hora, kde mezi lety 2018 a 2019 přibýlo 224 osob v exekuci (podíl osob v exekuci se tak zvýšil o 8,03 %). Tuto situaci zachycuje Obrázek 17.

Obrázek 17: Změna počtu osob v exekuci mezi lety 2018 a 2019 [%]

Zdroj: [38]

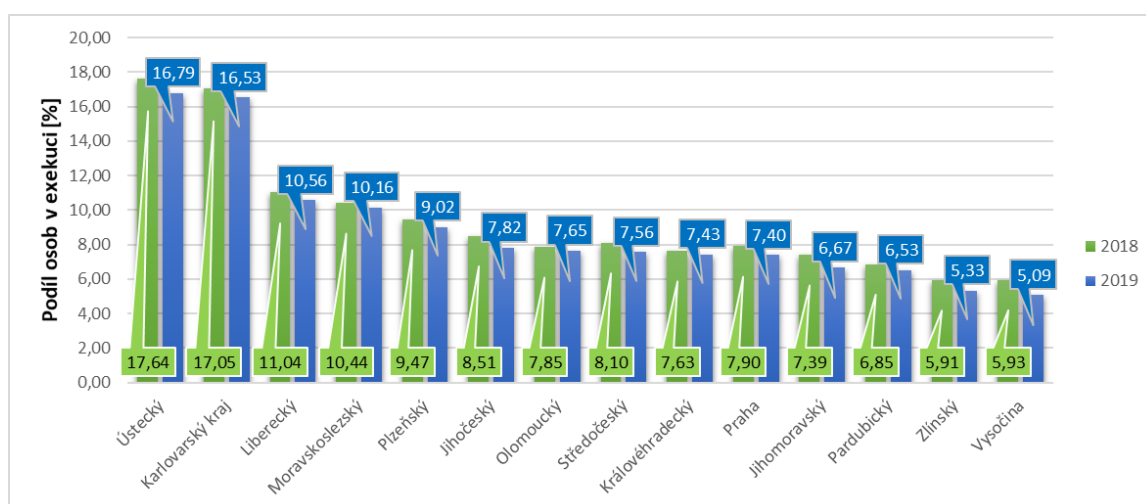
V Tabulka 7 vidíme porovnání za celou Českou republiku mezi lety 2018 a 2019. Je patrné, že počet osob v exekuci klesá, díky čemuž klesá i podíl osob v exekuci, což je určitě dobrá zpráva. Celková vymáhaná jistina na exekucích v roce 2018 činila 297 mld. Kč.

Tabulka 7: Meziroční rozdíly v počtech exekucí v letech 2018 a 2019

Ukazatel	2019	2018	Změna [%]
Počet osob v exekuci	775 tis.	824 tis.	-6 %
Podíl osob v exekuci	8,6 %	9,1 %	-0,5 p. b.
Celkový počet exekucí	4,46 mil.	4,68 mil.	-4,9 %

Zdroj: [38]

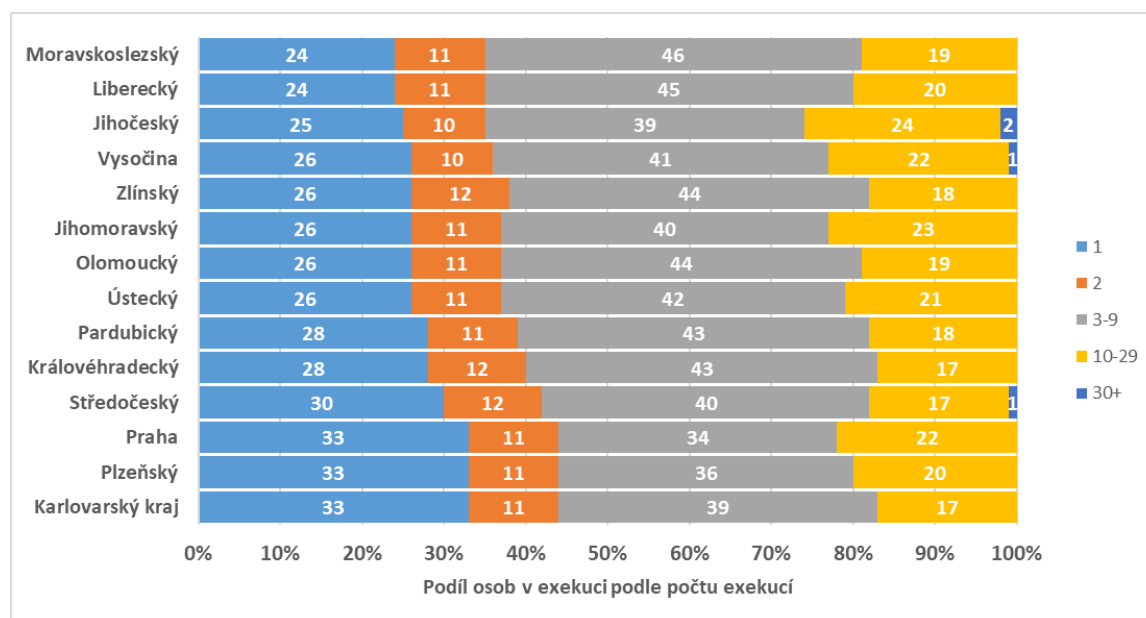
Největší podíl osob v exekuci má Ústecký kraj, kde podíl těchto osob v roce 2019 činil 16,79 %. Tato hodnota je téměř dvakrát vyšší, než je celorepublikový průměr, a situace v Ústeckém kraji dlouhodobě není dobrá. Je zde také vysoký podíl lidí v exekuci v mladém věku (18 až 29 let). To s sebou nese velké sociální problémy. V Ústeckém kraji navíc připadá na jednoho povinného v průměru 5,9 exekuce a přes 20 % osob v exekuci má více než 10 exekucí na svou osobu. Nejlepší situace byla v kraji Vysočina, kde podíl osob v exekuci v roce 2019 činil cca 5 %. Poněkud alarmující je, že průměrný počet exekucí na osobu byl zde 6,3, tedy více než v Ústeckém kraji. Podíl osob s 10 a více exekucemi byl zde obdobný jako v kraji Ústeckém, konkrétně 23 %. Situaci v jednotlivých krajích v letech 2018 a 2019 zachycuje Obrázek 18.

Obrázek 18: Podíl osob v exekuci v letech 2018 a 2019 v krajích ČR

Zdroj: [38]

Dalším důležitým faktorem, který má vliv zejména na to, zda se bude povinný schopen vrátit do běžného života, je počet exekucí vedených proti jeho osobě. Pokud je pohledávek končících exekučním příkazem větší množství, je nízká pravděpodobnost toho, že budou všechny exekuce zaplacené. Na Obrázku 19 můžeme vidět rozdělení jednotlivých krajů podle podílu vícečetných exekucí. Z grafu je patrné, že nejčastěji má jeden povinný 3–9 exekucí.

Obrázek 19: Podíl osob v exekuci podle počtu exekucí

Zdroj: [38]

5.1.2 Centrální evidence exekucí

Centrální evidence exekucí (zkráceně CEE) je veřejný seznam zřizovaný, vedený a spravovaný Exekutorskou komorou České republiky, a to v souladu s ustanovením § 125 zákona č. 120/2001 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Soudní exekutoři do CEE zapisují údaje uvedené ve vyznění o zahájení exekuce po zapsání doložky provedení exekuce do rejstříku zahájených exekucí a údaje z pravomocných usnesení o nařízení exekuce (u řízení zahájených do 31. 12. 2012), případně z pravomocných usnesení o zastavení a odkladu exekuce a další právními předpisy stanovené údaje.

Zápis údajů z vyznění o zahájení exekuce se provede do 3 dnů po zapsání doložky provedení exekuce, z usnesení o odkladu nebo zastavení exekuce do 3 dnů od nabytí právní moci těchto rozhodnutí.

CEE umožňuje zjišťovat téměř všechny informace o jednotlivých exekučních řízeních. Zejména se jedná o informace o konkrétních exekučních řízeních, o tom, zda je proti dané osobě

vedeno exekuční řízení podle exekučního řádu, který soudní exekutor byl pověřen provedením exekuce a kdy, o jakou vymáhanou povinnost se jedná, zda byla exekuce zastavena/odložena apod. [39].

V roce 2019 bylo dle dat CEE vedeno 4 476 069 exekucí vůči 783 053 povinným. Na každého povinného tak připadá v průměru 5,77 exekuce. Oproti roku 2018 se celkový počet exekucí snížil o více než 203 000, ale průměrný počet exekucí na jednoho povinného se zvýšil o 0,16. Nejvíce povinných má však 1 exekuci, konkrétně 223 013 osob. Více než deset exekucí má 131 422 povinných [40].

Nejvíce nových exekucí bylo zahájeno v obvodu krajského soudu pro severomoravský kraj, a to více než 85 000. Naopak nejméně exekucí bylo zahájeno v obvodu krajského soudu pro Jihočeský kraj, celkem se jedná o 30 408 exekucí. Ve všech obvodech vyjma pražského a středočeského krajského soudu počet zahájených exekucí oproti roku 2018 klesal [40].

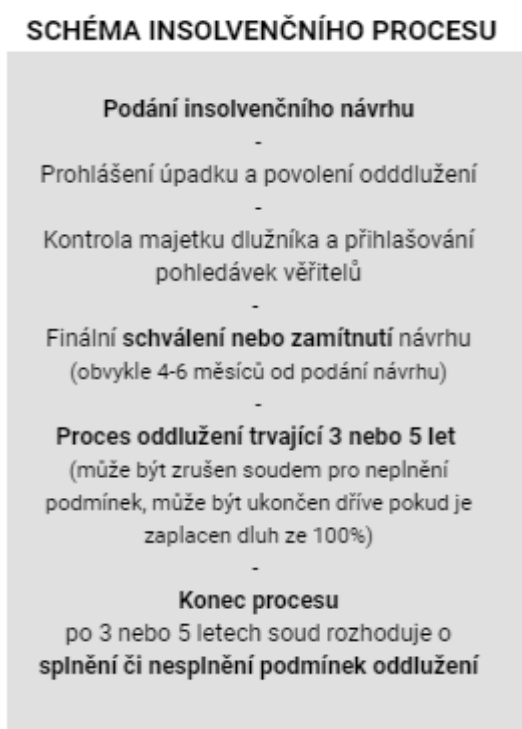
Průměrný věk dlužníka v roce 2019 byl 45,2 roku, přičemž nejmenší počet povinných spadal do věkové kategorie 15–18 let. V této věkové kategorii je vedeno 1 111 exekucí. Oproti tomu největší počet povinných pochází z věkové kategorie 65 let a více, zde je vedeno 66 210 exekucí.

Nejčastěji vymáhanou částkou v exekuci jsou částky do 10 000 Kč včetně. Takových exekucí eviduje Exekutorská komora ČR celkem 2 133 748, tedy více než 45 % všech exekucí. Nejméně exekucí se týká částek mezi 90–100 tisíci Kč [40].

5.2 Insolvence

Slovo „insolvence“ má svůj původ v latině a znamená „neschopnost dostát peněžítým závazkům“. To značí, že platební neschopnost, jak se dá také insolvence označit, není záležitostí moderní doby (a už vůbec ne posledních let). Neschopnost dostát svým peněžítým závazkům se v historii lidstva objevuje po staletí.

Schéma insolvenčního procesu zachycuje Obrázek 20:

Obrázek 20: Schéma insolvenčního procesu

Zdroj: [41]

Z právního hlediska je insolvence poměrně složitým termínem. V rámci České republiky je insolvence spolu se svým průběhem ukotvena v zákoně č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Tento zákon tedy pracuje s pojmy „úpadek“ nebo „hrozící úpadek“.

O **úpadek** se v případě fyzické osoby jedná tehdy, pokud má více věřitelů a není schopen platit peněžité závazky po splatnosti delší než 30 dní. Taková situace nastává, pokud dlužník zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků, neplní je po dobu delší než 3 měsíce po lhůtě splatnosti, není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí, a nesplnil povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou mu uložil insolvenční soud.

O **hrozící úpadek** jde tehdy, lze-li se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků [42].

Řešení úpadku

Před novelizací insolvenčního zákona v roce 2019 existovaly pro fyzické osoby 3 možnosti řešení úpadku:

- plnění splátkového kalendáře,
- zpeněžení majetkové podstaty,
- plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.

Po novele byla z insolvenčního zákona odstraněna možnost plnění splátkového kalendáře bez zpeněžení majetkové podstaty.

O podobě oddlužení rozhodují nezajištění věřitelé. Rozhoduje se většinou na schůzi věřitelů, ale je možné rozhodnout i mimo ni. Způsob oddlužení, který věřitelé zvolí, záleží čistě na jejich rozhodnutí. V průběhu trvání rozhodnutí již ale nemohou změnit názor.

Pokud je oddlužení realizováno zpeněžením majetkové podstaty, je veškerý (movitý i nemovitý) majetek dlužníka zpeněžen. Dojde tedy k jeho prodeji, a to buď v dražbě, nebo i mimo dražbu. Z výtěžku z takového prodeje je vyplacena odměna insolvenčnímu správci, která činí minimálně 45 000 Kč, a jsou mu proplaceny prokázané hotové výdaje spojené s případem konkrétního dlužníka. Zbylá částka je poměrně rozdělena mezi věřitele a slouží k uspokojení jejich pohledávek. Majetek, který dlužník získal po schválení oddlužení, se v tomto případě do majetkové podstaty nezapočítává.

Pokud se věřitelé rozhodnou pro realizaci oddlužení pomocí plnění splátkového kalendáře a zpeněžení majetkové podstaty, je první část shodná jako v předchozím případě, dlužníkuv majetek je prodán, výsledná částka je rozdělena mezi věřitele, ale dlužník musí dále po dobu max. 5 let (pokud nedojde k prodloužení průběhu oddlužení) splácet nezajištěným věřitelům určitou částku ze svého příjmu.

Částka, kterou dlužník platí, závisí na jeho příjmech a na počtu vyživovaných osob. Z odevzdané částky slouží část k odměně insolvenčnímu správci a k náhradě jeho hotových výdajů a zbylá část se poměrně rozděluje mezi nezajištěné věřitele. Částka, která náleží insolvenčnímu správci, činí v případě oddlužení jednotlivce 1 089 Kč měsíčně, v případě společného oddlužení manželů 1 634 Kč.

V rámci zpeněžení majetkové podstaty nemůže být prodán všechen majetek dlužníka. Zákon jasně zakazuje prodej věcí osobní potřeby, jako je například ošacení, ale také tzv. obvyklé vybavení domácnosti (například lednička). V případě, že dlužník vlastní nemovitost, může a nemusí tato být zpeněžena. Pokud nemovitost neslouží jako zajištění některého dluhu a její hodnota nepřesáhne srovnávací hodnotu danou nařízením vlády, není dlužník povinen vydat takovou nemovitost insolvenčnímu správci ke zpeněžení [43].

Novela zákona v roce 2019 přinesla větší zpřístupnění insolvence nízkopříjmovým skupinám. Zatímco před rokem 2019 bylo striktně dáno, že dlužník musí během 5 let splatit minimálně 30 % hodnoty pohledávek nezajištěných věřitelů [44], po roce 2019 je tato hranice zachována, ale existují výjimky. Pro invalidní důchodce 2. nebo 3. stupně a důchodce starobní je doba splácení snížena na 3 roky a není stanovena žádná minimální hranice, kterou musí splatit. Jedinou podmínkou, kterou musí splňovat, je, aby z jejich příjmu bylo možné strhávat minimálně 3 300 Kč (včetně odměny insolvenčnímu správci) měsíčně. Pokud jejich příjem na tuto splátku nestačí, musí s třetí osobou uzavřít tzv. smlouvu o důchodu, tj. dokument, kterým se třetí osoba zavazuje dlužníkovi pravidelně platit určitou částku v takové výši, že dlužníkův příjem bude v dostatečné výši na strhávání splátek [43].

Oddlužení může být zrušeno v průběhu jeho trvání i několik let po něm. V průběhu trvání může být oddlužení zrušeno v případě, že dlužník:

- a) neplní podstatné povinnosti (například zamlčuje některé příjmy, nekomunikuje se soudem ani insolvenčním správcem apod.),
- b) má peněžitý závazek, který vznikl po schválení oddlužení a je déle než 30 dní po splatnosti (dlužník si v průběhu oddlužení vezme půjčku, kterou není schopen splácet, nebo pozdě platí nájem, energie a další poplatky),
- c) není v důsledku okolností, které sám zavínil, po dobu delší než 3 měsíce schopen splácet v plné výši ani odměnu insolvenčního správce, jeho hotové výdaje a pohledávky na běžném výživném ze zákona,

- d) sám navrhne zrušení oddlužení,
- e) oddlužením sleduje nepoctivý záměr (musí se objevit takové okolnosti, na základě kterých lze takový záměr důvodně předpokládat).

Po skončení a uznání oddlužení může soud toto rozhodnutí zrušit do 3 let od jeho vydání v případě, že:

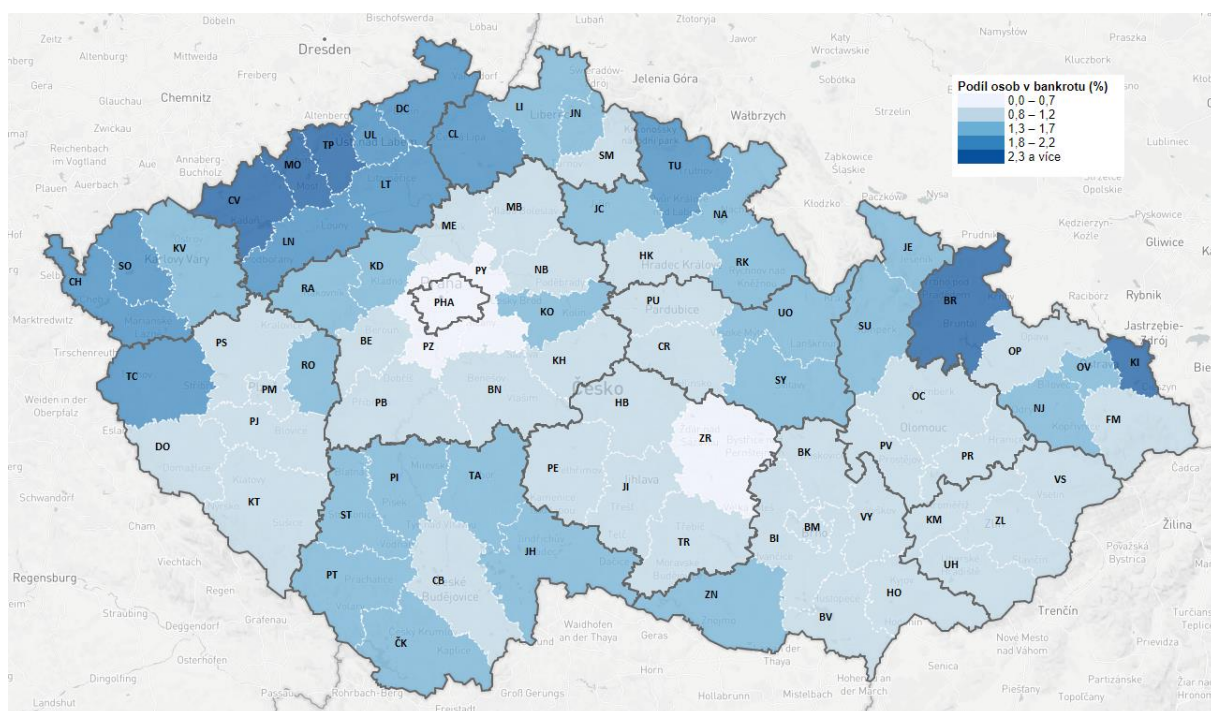
- a) ke schválení oddlužení vedlo podvodné jednání dlužníka nebo došlo ke zvýhodnění některého věřitele,
- b) dlužník byl pravomocně odsouzen za úmyslný trestný čin, kterým podstatně ovlivnil schválení nebo provedení oddlužení či přiznání osvobození nebo kterým jinak poškodil věřitele.

Osvobození od zbylé části dluhů se zároveň nevztahuje na pohledávky:

- které pocházely od zajištěných věřitelů v případě že zpeněžení majetku, který sloužil jako zajištění nepokryl všechny závazky a dál nebyli uspokojováni ze splátek,
- spočívající v peněžitém trestu nebo jiné sankci uložené dlužníkovi za úmyslný trestný čin,
- pohledávky na náhradu škody způsobené úmyslným porušením právní povinnosti [42].

5.2.1 Územní srovnání osob v insolventci

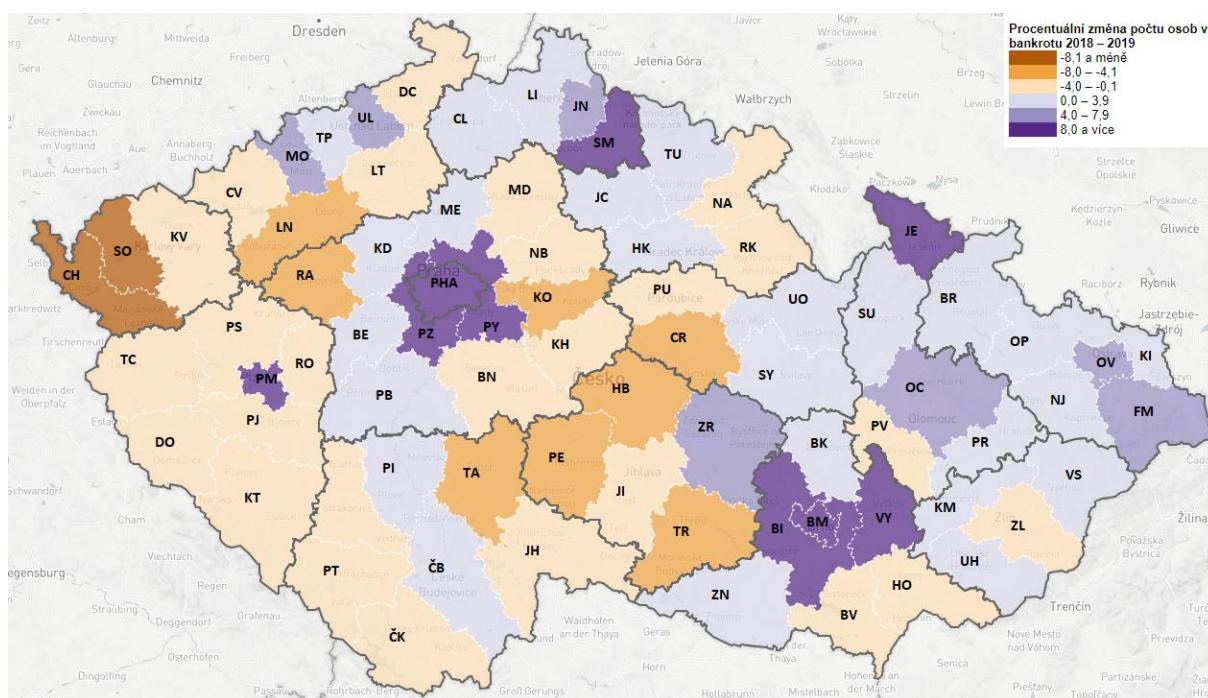
Počet osob v insolventci se stejně jako v případě exekucí v jednotlivých částech České republiky liší. Na následujícím obrázku vidíme podíl osob v insolventci v jednotlivých okresech České republiky. Čím sytější barva, tím je podíl větší. Z mapy je zřejmé, že největší podíl osob v insolventci je zaznamenán v okrese Bruntál, konkrétně 2,6 %. Naopak nejmenší podíl lidí v insolventci je evidován v okrese Praha, kde je v insolventci pouze 0,64 % obyvatel.

Obrázek 21: Podíl osob v insolvenční v jednotlivých okresech ČR [%]

Zdroj: [45]

Pokud se podíváme na meziroční změnu osob v insolvenční mezi lety 2018 a 2019, vidíme, že k největšímu poklesu vedených exekucí došlo v okrese Sokolov, kde se počet osob v insolvenční snížil o 146 (podíl osob v insolvenční se tak snížil o 8,5 %). Naopak největší nárůst počtu insolvenčních byl zaznamenán v okrese Praha-západ, kde mezi lety 2018 a 2019 přibýlo 94 osob v insolvenční (a podíl osob v insolvenční se tak zvýšil o 13,2 %). Tuto situaci zachycuje následující Obrázek 22.

Obrázek 22: Změna počtu osob v insolvenční mezi lety 2018 a 2019 [%]

Zdroj: [46]

5.2.2 Insolvenční rejstřík

Vymezení insolvenčního rejstříku najdeme opět v insolvenčním zákoně, který o insolvenčním rejstříku říká následující:

- 1) Insolvenční rejstřík je informačním systémem veřejné správy, jehož správcem je Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „Ministerstvo“).
- 2) Insolvenční rejstřík obsahuje seznam insolvenčních správců, seznam dlužníků a insolvenční spisy. Pro každého dlužníka se vede jeden insolvenční spis.
- 3) Insolvenční rejstřík je veřejně přístupný, s výjimkou údajů, u kterých tak stanoví tento zákon. Každý má právo do něj nahlížet a pořizovat si z něj kopie a výpisy. Soudce insolvenčního soudu má přístup ke všem údajům vedeným v insolvenčním rejstříku.
- 4) Na žádost vydá ministerstvo nebo insolvenční soud úředně ověřený výstup z informačního systému veřejné správy obsahující údaje z insolvenčního rejstříku nebo informaci o tom, že požadovaný údaj není veden v insolvenčním rejstříku [42].

Insolvenční rejstřík je tedy veřejný rejstřík, ve kterém může každý najít informaci o tom, zda je konkrétní osoba v insolvenci. Jsou v něm zveřejněny veškeré údaje týkající se konkrétního procesu oddlužení. Pokud si v insolvenčním rejstříku vyhledáme konkrétní osobu, najdeme informace o aktuálním stavu řízení, základní identifikační údaje dlužníka (případně dlužníků, pokud se jedná o společné oddlužení manželů) a veškeré dokumenty související s daným řízením v plném znění, rozdělené do několika oddílů:

- Oddíl A: Řízení do úpadku,
- Oddíl B: Řízení po úpadku,
- Oddíl C: Incidenční spory,
- Oddíl D: Ostatní,
- Oddíl P: Přihlášky.

6 MOŽNOSTI REDUKCE ZADLUŽENOSTI KOMERČNÍM POJIŠTĚNÍM

Neschopnost dostát svým závazkům či nadměrná zadluženost jsou ovlivněny zejména naším majetkem a naším příjmem. Pokud nemáme dostatek majetku, tím spíše se budeme zadlužovat pro jeho získání. Pokud se náš příjem náhle sníží nebo ho ztratíme úplně, dostaneme se snáze do situace, kdy nejsme schopni platit své peněžité závazky. Příkladem takových rizik mohou být:

- Ztráta majetku, který jsme si pořídili:
  - ztráta domu v důsledku živelní pohromy,
  - ztráta/znehodnocení vybavení domácnosti,
  - ztráta/odcizení vozidla.
- Ztráta/snížení příjmů:
  - z důvodu nemoci,
  - z důvodu ztráty zaměstnání,
  - z důvodu invalidity následkem úrazu nebo nemoci,
  - z důvodu úmrtí.
- Odpovědnost za škody, které jsme způsobili někomu jinému.
- Trvalé následky úrazu blízkých osob – náklady na léčbu / úpravu obydlí [47].

Dopady těchto jevů se dají redukovat komerčním pojištěním. Dům je možné chránit pojištěním nemovitosti, vybavení domácnosti pomocí pojištění domácnosti, vozidlo je částečně chráněno ze zákona povinným ručením, ale můžeme ochranu rozšířit pomocí havarijního pojištění. Nemoc, invaliditu či ztrátu zaměstnání je možné pojistit životním pojištěním (případně pokud již máme nějakou půjčku, tak pojištěním schopnosti splácet). V následujících kapitolách se podíváme podrobněji na jednotlivé druhy pojištění.

6.1 Pojištění schopnosti splácet

Dnes je toto pojištění běžně nabízeno nejen k hypotečním úvěrům a úvěrům ze stavebního spoření, ale také k úvěrům spotřebitelským, splátkovému prodeji, finančnímu leasingu apod. Často jsou za uzavření takového pojištění spotřebitelé odměňováni sníženou úrokovou sazbou nebo jiným způsobem zvýhodnění. Toto pojištění slouží k pokrytí výpadku příjmu v případě delší nemoci, invalidity nebo ztráty zaměstnání.

Tento druh pojištění nabízí v podstatě všechny banky, v dnešní době i velké množství nebankovních společností. Pojistitelem je v takovém případě pojišťovna, se kterou má konkrétní poskytovatel smlouvu o poskytování takové služby. V některých případech se jedná o pojišťovnu v rámci skupiny (například v případě ČSOB, a. s., kde je pojistitelem ČSOB Pojišťovna, a. s.) nebo je uzavírána smlouva s pojišťovnou mimo skupinu (například v případě UniCredit Bank Czech Republic and Slovakia, a.s., je poskytovatelem pojištění schopnosti splácet Allianz pojišťovna, a.s.).

Rozsah krytí pojištění schopnosti splácet je ve všech případech téměř totožný. Banky většinou nabízí dva balíčky pojištění, v rámci základního (levnějšího) je pojištění pro případ smrti a invalidity. Invaliditou se v tomto případě myslí invalidita III. stupně, tedy taková invalidita, při které poklesne pracovní schopnost minimálně o 70 %. Rozšířený a dražší balíček pojištění rozšiřuje krytí o ztrátu zaměstnání a/nebo pracovní neschopnost [48].

Princip pojištění je velmi jednoduchý. Dlužník platí pojistné, a pokud nastane některá ze situací, na kterou je dlužník/pojistník pojištěný, nemusí dále úvěr splácet, a to buď dočasně (v případě nemoci), nebo trvale (v případě invalidity). Cena za pojištění může být buď rozpočítána do pravidelných měsíčních splátek splatných společně se splátkou úvěru, nebo se může jednat o jednorázové pojistné na určitou dobu, například v případě hypotečního úvěru na dobu trvání fixace. O částku jednorázového pojistného může být navýšen i celkový úvěr.

Poskytovatelé tohoto pojištění si však obvykle kladou poměrně přísné podmínky pro převzetí závazku dlužníka. Ten by měl tedy dobře zvážit, jestli je pro něj takové pojištění vhodné [49].

Cena pojištění závisí na konkrétním poskytovateli. Zatímco někteří poskytovatelé cenu počítají jako určité procento z měsíční splátky, u jiných je důležitá výše úvěru. Proto je ze strany dlužníka nutné brát v úvahu cenu takového pojištění. Ačkoliv se na první pohled může zdát, že se jedná „jen o pár korun měsíčně“, v případě dlouhodobých úvěrů, jako je například hypoteční úvěr, se v součtu může cena za pojištění vyšplhat na poměrně vysoké částky [49].

Pojistné plnění je v případě pojistné události vypláceno nikoli pojištěnému, ale společnosti, vůči níž má závazek, který si pojistil pojištěním schopnosti splácet. V případě dlouhodobé nemoci nebo ztráty zaměstnání pojišťovna za dlužníka splácí několik splátek, obvykle 12, ale záleží na konkrétní pojišťovně. V případě smrti či trvalé invalidity je úvěr zcela doplacen pojišťovnou [48].

Karenční doba neboli lhůta, po které začne daná pojišťovna vyplácet pojistné plnění, se také liší, ale nejčastěji se jedná o dva měsíce. Dlužník tedy nemůže počítat s tím, že v případě výpadku jeho příjmu za něj pojišťovna začne platit splátky ihned. Tedy i v situaci, kdy máme úvěr pojištěný, je nutné mít dostatečnou rezervu na 2 až 3 měsíce pravidelných výdajů [49].

6.1.1 Ilustrační příklad pojištění schopnosti splácet

Hypoteční úvěr

Slevy na úrokové sazbě při uzavření pojištění schopnosti splácet u hypotečního úvěru se nejčastěji pohybují v řádu dvou až tří desetín procenta. Uvedme si proto ilustrační příklad: hypoteční úvěr 1 600 000 Kč na nemovitost s odhadní cenou 2 000 000 Kč. Úvěr je uzavíraný na dobu 25 let, fixace 5 let a úroková sazba v případě úvěru bez pojištění je 2,19 % p. a., v případě pojištěného úvěru 1,89 % p. a. Základní balíček pojištění zahrnující smrt a invaliditu III. stupně stojí 7 % z měsíční splátky, rozšířený balíček 9 % měsíční splátky. Splátka úvěru bez pojištění je 8 663 Kč, splátka s pojištěním 8 370 Kč.

Hypoteční úvěr s pojistkou: měsíční splátka v takovém případě činí 8 370 Kč, poplatek za základní balíček pojištění 586 Kč, poplatek za rozšířený balíček pojištění 753 Kč. V případě základního balíčku pojištění zaplatí dlužník za dobu fixace (tj. 5 let) 537 360 Kč, v rámci rozšířeného balíčku pojištění pak 547 380 Kč. Pokud by zůstala úroková sazba stejná po celou dobu splácení hypotečního úvěru, zaplatí dlužník 2 686 800 Kč u základního balíčku pojištění a 2 736 900 Kč u rozšířeného balíčku pojištění.

Hypoteční úvěr bez pojistky: měsíční splátka hypotečního úvěru bez pojištění je 8 663 Kč, za období první fixace tak dlužník zaplatí 519 780 Kč, v případě neměnné sazby po celou dobu trvání úvěru pak 2 598 900 Kč.

Hypoteční úvěr se základním pojištěním je tedy o téměř devadesát tisíc dražší než úvěr bez pojištění. Úvěr s rozšířeným balíčkem pojištění je dražší téměř o sto čtyřicet tisíc korun. Záleží na povaze každého dlužníka, jestli tento cenový rozdíl akceptuje. Důležité však je, aby dlužník věděl, z čeho bude úvěr splácet v případě nenadálých událostí. V mnoha ohledech však může být vhodnějším řešením dobře nastavené životní pojištění.

6.2 Životní pojištění

Životní pojištění bylo zejména v minulosti vnímáno jako zbytečná zátěž rodinného rozpočtu bez jakéhokoliv přínosu. Dnes se již našťastí mezi velkou částí populace vnímání životního pojištění mění. Životní pojištění nepřináší ochranu jen v případě smrti, ale pomocí různých připojištění také v případě úrazů, dlouhodobého onemocnění, trvalé invalidity, eventuálně ztráty zaměstnání nebo například hospitalizace. Životní pojištění je vhodné zejména pro lidi, kteří mají nějaké závazky, v rámci hypotečního úvěru může zajistit, že dlužník, případně pozůstalí, neztratí nemovitost, která slouží jako zástava hypotečního úvěru.

V některých situacích může být uzavření životního pojištění bankou požadováno, aby vůbec hypoteční úvěr poskytla. To se stává zejména u klientů ve vyšším věku, nebo pokud jejich bonita není příliš dobrá. Stejně jako pojištění schopnosti splácet může být i životní pojištění důvodem ke snížení úrokové sazby. Výše pojistného se odvíjí zejména od věku a zdravotního stavu klienta. Pokud klient v minulosti prodělal konkrétní chorobu nebo úraz, může mu být některé pojistné nebezpečí dáno do tzv. výluk [50].

Pokud uzavíráme životní pojištění, je třeba dobře zvážit, co od něj čekáme. Jiné pojistné částky bude potřebovat pojištěný, který je sám a bezdětný, a jiné rodina s dvěma dětmi. Nejdůležitější je však rozhodnout se, zda od životního pojištění chceme pouze krytí rizik, nebo s ním chceme spojit i spoření. Pokud se rozhodneme pro životní pojištění, které bude sloužit pouze ke krytí rizik, uzavřeme tzv. rizikové životní pojištění. Základním rizikem u takového typu pojištění je riziko smrti, kdy je pojistná částka vyplacena obmyšlené osobě. Ta ji může použít, jak uzná za vhodné. Toto základní riziko je možné rozšířit o tzv. připojištění. Tato připojištění mohou krýt rizika spojená s úrazem, trvalou invaliditou, s hospitalizací apod. Pokud chceme s pojištěním zároveň spořit, uzavřeme tzv. kombinované pojištění.

Kombinované pojištění se dá dále rozdělit na dva druhy: pojištění kapitálové a pojištění investiční. V případě kapitálového pojištění jsou pojistnými riziky smrt a dožití. Pokud pojištěný zemře, je vyplacena pojistná částka pozůstalým, případně obmyšlené osobě. Pokud se ale pojištěný dožije určitého věku, je mu vyplacena pojistná částka na dožití. Pojistná částka pro případ smrti a pro případ dožití může a nemusí být stejná. Investiční pojištění je takové pojištění, kdy je část pojistného investována do podílových fondů. Část pojistného, která připadá na krytí rizik, a část určená k investování se mohou v průběhu trvání smlouvy měnit. Výše zhodnocení investované částky závisí stejně jako u každého investování na zvolené investiční strategii. Ta může být více či méně agresivní nebo konzervativní. V případě smrti je vyplacena pojistná částka pro případ smrti, hodnota investovaných finančních prostředků nebo obojí, to záleží na podobě konkrétní smlouvy. V případě dožití se ve většině případů vyplácí aktuální hodnota naspořených peněz.

Další výhodou životního pojištění je možnost daňových odpočtů, i když podmínky pro získání jsou poměrně obsáhlé. Pojistník musí být shodný s pojištěným, pojistka musí být uzavřena minimálně na 5 let a končit v roce, kdy se pojištěný dožije věku 60 let, pojistka musí kryt riziko smrti nebo dožití a musí být dodrženy limity minimální pojistné částky s ohledem na pojistnou dobu v případě pevně sjednané pojistné částky [51].

6.2.1 Ilustrativní příklad životního pojištění

Pro příklad uveďme mladou rodinu se dvěma dětmi. Manželka je na rodičovské dovolené, manžel pracuje. Rodičovský příspěvek manželky je 8 300 Kč měsíčně, čistý příjem manžela ze zaměstnání je 30 000 Kč měsíčně. Celkový příjem rodiny tedy činí 38 300 Kč měsíčně. Výdaje rodiny jsou 15 000 Kč a splátka hypotéky činí dalších 17 000 Kč. Celkem jsou tedy výdaje rodiny 32 000 Kč měsíčně. Rezerva na běžném účtu je 55 000 Kč. Manžel utrpěl úraz zlomeniny klíční kosti. Po úraze musel být dva týdny hospitalizován a dalších téměř 11 týdnů nebyl schopen pracovat a měl neschopenku. Neschopenku měl celkem přesně 3 měsíce.

Situace bez pojištění: Příjem manžela v době neschopenky činil 18 000 Kč měsíčně, celkový příjem rodiny 26 300 Kč. V souvislosti s léčbou manžela se zvýšily měsíční náklady domácnosti o dalších 5 000 Kč, celkem tedy činily 37 000 Kč. Na pokrytí výdajů domácnosti tak museli každý měsíc vzít ze svých úspor 10 700 Kč. Z našetřených 50 000 Kč tak po úrazu manžela zůstalo jen 17 900 Kč.

Situace s pojištěním: Manžel měl sjednané životní pojištění s připojištěním hospitalizace od 10. dne s pojistnou částkou 100 Kč denně a pojištění pro případ nemoci s pojistnou částkou 300 Kč denně, vyplácenou po uplynutí 21 dní zpětně od 1. dne nemoci. Manžel tedy dostal z pojistky vyplaceno: 1. měsíc 9 400 Kč (400 Kč za hospitalizaci + 9 000 Kč za nemocenskou), 2. a 3. měsíc 9 000 Kč, plus příjem za nemocenskou 18 000 Kč měsíčně. První měsíc byl tedy celkový příjem rodiny 35 700 Kč, druhý a třetí měsíc 35 300 Kč. Celkem bylo potřeba rezervu domácnosti snížit o 4 700 Kč a po úrazu manžela z ní zůstalo 45 300 Kč.

6.3 Pojištění nemovitosti a domácnosti

Zejména v případě, kdy splácíme hypoteční úvěr, se nechceme dostat do situace, že přijdeme o nemovitost, která slouží jako zajištění daného úvěru, a tím i do situace, kdy budeme například 20 let splácet něco, co nemáme (a ještě si budeme muset zajistit náhradní bydlení). Této situaci můžeme předejít uzavřením smlouvy o pojištění nemovitosti. Pojištění nemovitosti bývá také označováno jako pojištění budov. Tento název přesně vypovídá o tom, co je takovým pojištěním chráněno, pojistná ochrana je poskytována budovám, případně dalším stavbám na pozemku. V rámci pojištění nemovitosti lze pojistit:

- rodinný dům,
- bytový dům,
- rekreační chalupu nebo chatu,
- garáž a drobné vedlejší stavby, například bazén nebo skleník.

Přitom budova, kterou pojišťujeme, nemusí být dokončená, budovu je možné pojistit již ve fázi výstavby [52].

Nemovitosti jsou podle statistik pojišťoven nejčastěji postiženy živelnou událostí, nebo pojistnou událostí v důsledku vodovodních škod a škod vzniklých přepětím či zkratem. Mezi nejčastěji pojišťovaná rizika patří:

- požár, výbuch, úder blesku,
- vichřice, krupobití,
- pád stromu nebo stožárů,
- tíha sněhu nebo námrazy,
- voda z vodovodních nebo kanalizačních potrubí,
- zemětřesení,
- vandalismus,
- povodeň, záplava [52].

V případě uzavírání pojistné smlouvy na nemovitost je (stejně jako u kterékoli jiné pojistné smlouvy) potřeba dobře promyslet, jaká rizika potřebujeme pokrýt. Domu na kopci bude málokdy hrozit záplava, ale riziko strhnutí střechy vichřicí tu zřejmě bude vyšší než u domu v nížině. Pojišťovny obvykle nabízí několik balíčků pojištění, kdy každý vyšší balíček zahrnuje pojistná rizika balíčku nižšího a k tomu některá další rizika. Takové balíčky bývají zpravidla 2 až 3. Velmi specifickým rizikem je riziko povodně nebo záplavy. V České republice existují záplavové oblasti, ve kterých již záplava nebo povodeň nespĺňují kritérium nahodilého jevu – a z toho důvodu není v těchto zónách riziko povodně nebo záplavy možné pojistit [52].

Výše pojistného závisí na výši pojistné částky, na stanoveném limitu pojistného plnění, na výši sjednané spoluúčasti, v případě pojištění povodně nebo záplavy na míře rizika těchto jevů. Dalším důležitým parametrem, který má vliv na výši pojistného, je to, zda je pojištění uzavíráno na novou, nebo časovou hodnotu. Nová hodnota je taková hodnota, za kterou by se daná nebo podobná věc dala pořídít v dané lokalitě nová, časová hodnota je taková hodnota, kterou měla věc před vznikem pojistné události [53].

Při sjednávání pojištění nemovitosti je třeba dávat pozor na tzv. podpojištění. Podpojištění znamená „úmyslný či neúmyslný stav, kdy je předmět pojištění (majetek) pojištěn na nižší částku, než je jeho skutečná hodnota“ [54]. Pokud k podpojištění dojde, je pojistné plnění kráceno v poměru podpojištění. To znamená, že pokud je nemovitost podpojištěna o 20 %, je pojistné plnění vždy kráceno o 20 %, a to i v případě, že škoda nedosahuje pojistné hodnoty.

Nejen samotná budova, ale také vybavení našeho domova stojí nemalé peníze, pokud bychom tedy o něj přišli, způsobilo by nám to nemalé potíže. K tomu slouží pojištění domácnosti. Pojištění domácnosti poskytuje pojistnou ochranu movitých věcí, které jsou vybavením domácnosti, nebo věcí a zařízení, které k provozu domácnosti slouží. Tyto movité věci se nemusí nacházet přímo v domácnosti, ale mohou být umístěny i v uzamykatelných nebytových prostorách užívaných výlučně majitelem nemovitosti, může se tedy jednat o sklepní kóje, garáže apod. [55].

V rámci pojištění domácnosti lze pojistit:

- nábytek,
- audiovizuální a výpočetní techniku, fotografické přístroje,
- domácí spotřebiče,
- sportovní potřeby,
- osobní věci členů domácnosti,
- peníze a ceniny, cenné papíry, klenoty, šperky, drahé kovy a kameny [55].

Některé předměty, zejména z posledního bodu, bývají obvykle pojištěny jen do určitého limitu. Některé předměty také nebývají zahrnuty v základním pojištění a jejich pojištění je třeba sjednat tzv. přípojištěním.

V rámci pojištění domácnosti jsou předměty zpravidla pojištěny na škody způsobené:

- požárem,
- výbuchem,
- úderem blesku,
- vodou z vodovodního řádu,

- krádeží vloupáním,
- loupeží,
- vichřicí, krupobitím [55].

Stejně jako v případě pojištění nemovitosti bývá i pojištění domácnosti konstruováno tak, že pojišťovna má 2–3 stupně krytí rizik se zvyšujícím se množstvím rizik, která jsou v daném balíčku zahrnuta.

Výše pojistného závisí na výši pojistných částek nebo limitech pojistného plnění (stejně jako v případě pojištěné nemovitosti se rozlišuje pojištění v nových nebo časových cenách), na výši sjednané spoluúčasti, na místě a poloze domácnosti a na míře rizika vzniku povodně nebo záplavy v případě, že je takové riziko pojištěno. Stejně jako v případě pojištění nemovitosti je důležité dát při sjednávání pozor na podpojištění [53].

Pro pojistníka bývá často problém rozlišit pojištění nemovitosti a pojištění domácnosti. Obecná poučka říká, že „pokud bychom vzali byt a obrátili ho vzhůru nohama, tak vše, co se pohne, je součástí domácnosti, a to, co zůstane na svém místě, je nemovitost“. V praxi ale velmi záleží na konkrétní pojišťovně, co do kterého pojištění započítává. Volně stojící nábytek nebo vybavení domácnosti je vždy součástí pojištění domácnosti, ale problém nastává například u vestavěných spotřebičů nebo skříněk visících na zdi. Proto je vždy potřeba se dobře podívat, co je ve kterém pojištění zahrnuto [53].

Možností, jak snížit riziko předluženosti pomocí pojištění, je na trhu velké množství. Vždy je však potřeba dostatečně vyhodnotit, který způsob pojištění je pro nás vhodný.

ZÁVĚR

Zadluženost a její nárůst jsou spojeny se změnou chování a myšlení populace v ostatních desetiletích, a to nejen v České republice. Dřívější generace, když chtěli nedobodnout hnutelný nebo nehnutelný statek, často dlouhou dobu museli šetřit peníze a až potom si danou věc pořídili. V současné době je obvyklý opačný postup. Pokud člověk něco chce, půjčí si na to, danou věc si koupí a v průběhu následujících měsíců nebo let danou věc zaplatí. Například u elektroniky se tak může snadno stát, že člověk splácí něco, co již reálně nemá a nepoužívá. Zadluženosti v České republice dominují úvěry od bank, a to zejména úvěr na bydlení. Ceny bytů již několik let výrazně rostou a objemy hypotečních úvěrů či jiných úvěrů na bydlení stoupají. České domácnosti jsou oproti minulosti bohatší, více investují nejen do nemovitostí, ale také se více zadlužují.

Cílem této práce bylo poukázat na negativní dopady zadluženosti obyvatel a přiblížit možnosti jejich redukce. Mnoho lidí si ani neuvědomí, jaká rizika se s každým úvěrem pojí. Epidemie covidu-19 nám ukázala, že je na rizika třeba vždy pamatovat. V následujících letech se tato probíhající epidemie s velkou pravděpodobností projeví na zadluženosti. Již nyní je z analýz patrné, že velká část domácností se potýká s výpadkem nebo úplnou ztrátou příjmu. Bohužel jsou to často domácnosti, které již před příchodem pandemie žili na pokraji finančních možností. Často se jedná o rodiče samoživitele a obecně o rodiny s nižšími příjmy. K rapidnímu nárůstu nezaměstnanosti zatím nedošlo, ale zřejmě je to jen otázkou času, kdy přestane stát vyplácet podporu pro udržení zaměstnanců. Počet přerušovaných živností se v lednu 2021 vyšplhal na 23 000, to je o čtyři a půl tisíce více než v lednu loňského roku.

Tato práce by měla přispět také k podpoře finanční gramotnosti, čtenář by si měl lépe uvědomovat rizika zadluženosti a měl by být schopen snáze najít způsob krytí těchto rizik a snížit riziko zadlužení.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Základní informace. *Financnigramotnost.mfcr.cz* [online]. © 2014 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/uvery/zakladni-informace>
- [2] JÍLEK, Josef. *Finanční rizika*. 1. vyd. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-716-9579-3.
- [3] ŠKVÁRA, Miroslav. *Finanční gramotnost*. 1. vyd. Praha: M. Škvára, 2011. ISBN 978-80-904823-0-2.
- [4] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Celkový přehled počtu subjektů ke dni 12.12.2020. *Cnb.cz* [online]. © 2012 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: https://apl.cnb.cz/apljerrsdad/JERRS.WEB24.SUBJECTS_COUNTS_2
- [5] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Spotřebitelský úvěr. *Cnb.cz* [online]. © 2020 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/ochrana-spotrebitel/spotrebitelsky-uver/>
- [6] *Zákon o dluhopisech*. Praha: Ministerstvo financí ČR, 2014, roč. 2004, č. 190.
- [7] *Zákon o bankách*. Praha: Ministerstvo financí ČR, 1992, roč. 1992, č. 21.
- [8] HARDYN, Michal. Kontokorentní úvěr: jak funguje, kdo ho poskytuje – srovnání. In: *Navigátoruveru.cz* [online]. 28. 5. 2020 [cit. 2020-12-12]. Dostupné z: <https://www.navigátoruveru.cz/kontokorentni-uver/>
- [9] JÍLEK, Josef. *Finanční trhy a investování*. 4. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-1653-4.
- [10] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. DSTI – Zvládnou splácet?. *Cnb.cz* [online]. © 2020 [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/makrobezretnostni-politika/doporuceni-limity-pro-poskytovani-hypotecnich-uveru/dsti/index.html>
- [11] SMRČKA, Luboš. *Rodinné finance: ekonomická krize a krach optimismu*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-199-4.
- [12] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Celkové zadlužení domácností ČR (v mil. Kč). In: *ARAD databáze časových řad ČNB* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=12&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=1538&p_uka=1%2C2%2C3&p_strid=AAD&p_od=200501&p_do=202011&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C

- [13] FIŠEROVÁ, Vlasta a Milan KUČERA. Domácnost. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. 11. 12. 2017 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Dom%C3%A1cnost>
- [14] HRONOVÁ, Stanislava a Richard HINDLS. Ekonomické chování sektoru domácností ČR – spotřeba a zadluženost. *Večerník* [online]. 2008(3), 189–204 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228336953_Ekonomicke_chovani_sektoru_domacnosti_CR-spotreba_a_zadluzenost
- [15] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností. *Czso.cz* [online]. Praha: ČSÚ, 2016 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky&katalog=30847>
- [16] REALITYMIX. Průměrná cena za 1 m² bytu. *Realitymix.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://realitymix.cz/statistika-nemovitosti/byty-prodej-prumerna-cena-za-1m2-bytu.html>
- [17] REALITYMIX. Průměrná cena pronájmu – 1 m²/měsíc. *Realitymix.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://realitymix.cz/statistika-nemovitosti/byty-pronajem-prumerna-cena-pronajmu-1m2-mesic.html>
- [18] OECD. Household debt indicator. *Oecd.org* [online]. © 2020 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/hha/household-debt.htm>
- [19] OŠŤÁDALOVÁ, Šárka a Radek HÁBL. *Systémy a formy oddlužení v Evropě* [online]. Praha: Ekumenická akademie, 2017 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: http://mapaexekuci.cz/wp-content/uploads/2017/04/Analyza_WEB.pdf
- [20] ČESKO. Zákon č. 182 ze dne 30. března 2006 o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Částka 62 [cit. 2021-02-07]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182>
- [21] *Occasional Papers*. 2013, . ISSN 1972-6627.
- [22] MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Oddlužení: Osobní bankrot. *Financniagramotnost.mfcr.cz* [online]. © 2019 [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: <https://financniagramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/oddluzeni>
- [23] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Slovníček insolvenčních pojmů. *Justice.cz* [online]. © 2018 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://insolvency.justice.cz/slovník-insolvenčních-pojmů/>
- [24] ŠTARKOVÁ, Petra. Pět faktorů, které vás dovedou ke zbytečnému zadlužení. In: *Finexpert.cz* [online]. 16. 9. 2016 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://finexpert.e15.cz/pet-faktoru-ktere-vas-dovedou-ke-zbytecnemu-zadluzeni>

- [25] ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. Slovníček pojmů: Exekuce. In: *Financnivzdelavani.cz* [online]. © 2020 cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/slovník/exekuce>
- [26] ČESKO. Zákon č. 120 28. února 2001 o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Částka 48 [cit. 2021-02-07]. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-120#cast1>
- [27] EXEKUTORSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. Co je to exekuce? *Ekcr.cz* [online]. © 2012 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/794-6-co-je-to-exekuce?w=>
- [28] ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. Exekuční titul. *Financnivzdelavani.cz* [online]. © 2020 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/jak-na-to/zlomove-situace/exekuce/exekucni-titul>
- [29] ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. Kdo je exekutor a co všechno může? *Financnivzdelavani.cz* [online]. © 2020 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/jak-na-to/zlomove-situace/exekuce/kdo-je-exekutor>
- [30] HAJDA, Miroslav. Zvýšení nezabavitelné částky při exekuci a insolvenční od 1. 1. 2021. In: *Exekuce-insolvence.cz* [online]. 10. 1. 2021 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://exekuce-insolvence.cz/2020-zvyseni-nezabavitelne-castky-pri-exekuci-a-insolvenci-od-1-1-2021/>
- [31] ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. Základní způsoby provedení exekuce. *Financnivzdelavani.cz* [online]. © 2020 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/jak-na-to/zlomove-situace/exekuce/zakladni-zpusoby-exekuce>
- [32] HÁBL, Radek. Podíl osob v exekuci. *Mapaexekuci.cz* [online]. © 2020 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <http://mapaexekuci.cz/mapa/index.html>
- [33] CENTRÁLNÍ EVIDENCE EXEKUCÍ. O projektu. *Ceecr.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.ceecr.cz/>
- [34] EXEKUTORSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY. Statistiky exekucí: 2019. *Ekcr.cz* [online]. © 2020 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://ekcr.cz/admin/priloha/Statistiky%202019%20grafika.pdf>
- [35] ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 182/2006 Sb.: Zákon o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). In: 2006. Praha: PS ČR, 2020, ročník 2020, částka 62, číslo 182. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-182/historie>

- [36] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Oddlužení. *Insolvency.justice.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: insolvency.justice.cz
- [37] MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. Oddlužení (do 30. 5. 2019). *Insolvency.justice.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://insolvency.justice.cz/oddluzeni-do-30-5-2019/#kombinace-do-30-5-2019>
- [38] INSTITUT PREVENCE A ŘEŠENÍ PŘEDLUŽENÍ. Podíl osob v insolvenční. *Mapabankrotu.cz* [online]. © 2020 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <http://www.mapabankrotu.cz/#>
- [39] INSTITUT PREVENCE A ŘEŠENÍ PŘEDLUŽENÍ. Meziroční srovnání osob v insolvenční. *Mapabankrotu.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <http://www.mapabankrotu.cz/#>
- [40] SYROVÝ, Petr a Tomáš TYL. *Osobní finance: řízení financí pro každého. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Finance (Grada). ISBN 978-80-247-4832-0.
- [41] VESELÍKOVÁ, Monika. Pojištění schopnosti splácet: Kdy pomůže a co stojí. In: *Penize.cz* [online]. 13. 11. 2017 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/pojisteni/328081-pojisteni-schopnosti-splacet-kdy-pomuze-a-co-stoji>
- [42] MARTINOVÁ, Kateřina. Pojištění schopnosti splácet: k čemu je dobré a kde ho pořídit?. In: *Kalkulackapojisteni.com* [online]. 25. 1. 2018 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: https://kalkulackapojisteni.com/pojisteni/pojisteni-schopnosti-splacet-k-cemu-je-dobre-a-kde-ho-poridit/?gclid=Cj0KCQjw3duCBhCAARIsAJeFyPX4xzREEVmhCQaqdD7NDhNfJo8LRx7gFVDirQa4lYFGTIB1HfOL138aAi5fEALw_wcB
- [43] GEPARD FINANCE. Proč je dobré k hypotéce uzavřít životní pojištění?. In: *Gpf.cz* [online]. 6. 4. 2017 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.gpf.cz/proc-je-dobre-k-hypotece-uzavrit-zivotni-pojisteni>
- [44] PENÍZE.CZ. Životní pojištění. *Penize.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/zivotni-pojisteni>
- [45] ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. Pojištění budov (nemovitosti). *Financnivzdelavani.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/pojistovnictvi/jake-jsou-zakladni-pojistne-produkty/pojisteni-majetku-obcanu/pojisteni-nemovitosti>
- [46] ONDRÁČKOVÁ, Kamila. Pojištění domácnosti a nemovitosti: Víte, jaký je mezi nimi rozdíl?. In: *E15.cz* [online]. 4. 10. 2019 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/finexpert/setrime/pojisteni-domacnosti-a-nemovitosti-vite-jaky-je-mezi-nimi-rozdil-1353022>

- [47] BANKY.CZ. Podpojištění. *Banky.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://www.banky.cz/slovník-pojisteni/podpojisteni/?ref=copy>
- [48] ČESKÁ BANKOVNÍ ASOCIACE. Pojištění domácnosti. *Financnivzdelavani.cz* [online]. © 2020 [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/pojistovnictvi/jake-jsou-zakladni-pojistne-produkty/pojisteni-majetku-obcanu/pojisteni-domacnosti>
- [49] OECD. Household debt indicator. *Oecd.org* [online]. © 2020 [cit. 2021-01-24]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/hha/household-debt.htm>
- [50] EUROSTAT. Gross debt-to-income ratio of households. *Ec.europa.eu* [online]. © 2021 [cit. 2021-02-07]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00104/default/table?lang=en>
- [51] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Zaměstnanost, nezaměstnanost - časové řady. *Czso.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zam_cr
- [52] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Celkové zadlužení domácností (v mil. Kč). *Cnb.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1538&p_strid=AAD&p_lang=CS
- [53] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Podíl nezaměstnaných osob v krajích k 28. 2. 2021. *Czso.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xc/mapa-podil-kraje>
- [54] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy. *Czso.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=statistiky>
- [55] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Nově poskytnuté hypoteční úvěry podle doby fixace úrokové sazby (%). *Cnb.cz* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.VYSTUP?p_period=3&p_sort=2&p_des=50&p_sestuid=22081&p_uka=1&p_strid=AABBAKC&p_od=201303&p_do=202012&p_lang=CS&p_format=0&p_decsep=%2C
- [56] INSTITUT PREVENCE A ŘEŠENÍ PŘEDLUŽENÍ. Schéma insolvenčního procesu. In: *Datastudio.google.com* [online]. © 2021 [cit. 2021-03-21]. Dostupné z: <https://datastudio.google.com/u/0/reporting/9f6d51f5-6825-456d-8ad7-debfd13de912/page/SSNB>

PŘÍLOHY

Příloha A – Reprezentativní tabulka umoření

Částka úvěru	201 500,00 Kč								
Roční úroková sazba	11,08%								
Počet splátek	76								

Tabulka umoření									
Měsíc	Splátka	Úrok	Úmor	Zůstatek úvěru	Měsíc	Splátka	Úrok	Úmor	Zůstatek úvěru
1	3 701,00 Kč	1 860,52 Kč	1 840,48 Kč	199 659,52 Kč	39	3 701,00 Kč	1 091,17 Kč	2 609,83 Kč	115 567,46 Kč
2	3 701,00 Kč	1 843,52 Kč	1 857,48 Kč	197 802,04 Kč	40	3 701,00 Kč	1 067,07 Kč	2 633,93 Kč	112 933,54 Kč
3	3 701,00 Kč	1 826,37 Kč	1 874,63 Kč	195 927,41 Kč	41	3 701,00 Kč	1 042,75 Kč	2 658,25 Kč	110 275,29 Kč
4	3 701,00 Kč	1 809,06 Kč	1 891,94 Kč	194 035,47 Kč	42	3 701,00 Kč	1 018,21 Kč	2 682,79 Kč	107 592,50 Kč
5	3 701,00 Kč	1 791,59 Kč	1 909,41 Kč	192 126,07 Kč	43	3 701,00 Kč	993,44 Kč	2 707,56 Kč	104 884,94 Kč
6	3 701,00 Kč	1 773,96 Kč	1 927,04 Kč	190 199,03 Kč	44	3 701,00 Kč	968,44 Kč	2 732,56 Kč	102 152,37 Kč
7	3 701,00 Kč	1 756,17 Kč	1 944,83 Kč	188 254,20 Kč	45	3 701,00 Kč	943,21 Kč	2 757,79 Kč	99 394,58 Kč
8	3 701,00 Kč	1 738,21 Kč	1 962,79 Kč	186 291,42 Kč	46	3 701,00 Kč	917,74 Kč	2 783,26 Kč	96 611,32 Kč
9	3 701,00 Kč	1 720,09 Kč	1 980,91 Kč	184 310,51 Kč	47	3 701,00 Kč	892,04 Kč	2 808,96 Kč	93 802,37 Kč
10	3 701,00 Kč	1 701,80 Kč	1 999,20 Kč	182 311,31 Kč	48	3 701,00 Kč	866,11 Kč	2 834,89 Kč	90 967,48 Kč
11	3 701,00 Kč	1 683,34 Kč	2 017,66 Kč	180 293,65 Kč	49	3 701,00 Kč	839,93 Kč	2 861,07 Kč	88 106,41 Kč
12	3 701,00 Kč	1 664,71 Kč	2 036,29 Kč	178 257,36 Kč	50	3 701,00 Kč	813,52 Kč	2 887,48 Kč	85 218,93 Kč
13	3 701,00 Kč	1 645,91 Kč	2 055,09 Kč	176 202,27 Kč	51	3 701,00 Kč	786,85 Kč	2 914,15 Kč	82 304,78 Kč
14	3 701,00 Kč	1 626,93 Kč	2 074,07 Kč	174 128,21 Kč	52	3 701,00 Kč	759,95 Kč	2 941,05 Kč	79 363,73 Kč
15	3 701,00 Kč	1 607,78 Kč	2 093,22 Kč	172 034,99 Kč	53	3 701,00 Kč	732,79 Kč	2 968,21 Kč	76 395,52 Kč
16	3 701,00 Kč	1 588,46 Kč	2 112,54 Kč	169 922,45 Kč	54	3 701,00 Kč	705,39 Kč	2 995,61 Kč	73 399,90 Kč
17	3 701,00 Kč	1 568,95 Kč	2 132,05 Kč	167 790,40 Kč	55	3 701,00 Kč	677,73 Kč	3 023,27 Kč	70 376,63 Kč
18	3 701,00 Kč	1 549,26 Kč	2 151,74 Kč	165 638,66 Kč	56	3 701,00 Kč	649,81 Kč	3 051,19 Kč	67 325,44 Kč
19	3 701,00 Kč	1 529,40 Kč	2 171,60 Kč	163 467,06 Kč	57	3 701,00 Kč	621,64 Kč	3 079,36 Kč	64 246,08 Kč
20	3 701,00 Kč	1 509,35 Kč	2 191,65 Kč	161 275,40 Kč	58	3 701,00 Kč	593,21 Kč	3 107,79 Kč	61 138,29 Kč
21	3 701,00 Kč	1 489,11 Kč	2 211,89 Kč	159 063,51 Kč	59	3 701,00 Kč	564,51 Kč	3 136,49 Kč	58 001,80 Kč
22	3 701,00 Kč	1 468,69 Kč	2 232,31 Kč	156 831,20 Kč	60	3 701,00 Kč	535,55 Kč	3 165,45 Kč	54 836,35 Kč
23	3 701,00 Kč	1 448,07 Kč	2 252,93 Kč	154 578,27 Kč	61	3 701,00 Kč	506,32 Kč	3 194,68 Kč	51 641,67 Kč
24	3 701,00 Kč	1 427,27 Kč	2 273,73 Kč	152 304,55 Kč	62	3 701,00 Kč	476,82 Kč	3 224,18 Kč	48 417,49 Kč
25	3 701,00 Kč	1 406,28 Kč	2 294,72 Kč	150 009,83 Kč	63	3 701,00 Kč	447,05 Kč	3 253,95 Kč	45 163,55 Kč
26	3 701,00 Kč	1 385,09 Kč	2 315,91 Kč	147 693,92 Kč	64	3 701,00 Kč	417,01 Kč	3 283,99 Kč	41 879,56 Kč
27	3 701,00 Kč	1 363,71 Kč	2 337,29 Kč	145 356,62 Kč	65	3 701,00 Kč	386,69 Kč	3 314,31 Kč	38 565,25 Kč
28	3 701,00 Kč	1 342,13 Kč	2 358,87 Kč	142 997,75 Kč	66	3 701,00 Kč	356,09 Kč	3 344,91 Kč	35 220,33 Kč
29	3 701,00 Kč	1 320,35 Kč	2 380,65 Kč	140 617,10 Kč	67	3 701,00 Kč	325,20 Kč	3 375,80 Kč	31 844,53 Kč
30	3 701,00 Kč	1 298,36 Kč	2 402,64 Kč	138 214,46 Kč	68	3 701,00 Kč	294,03 Kč	3 406,97 Kč	28 437,56 Kč
31	3 701,00 Kč	1 276,18 Kč	2 424,82 Kč	135 789,64 Kč	69	3 701,00 Kč	262,57 Kč	3 438,43 Kč	24 999,14 Kč
32	3 701,00 Kč	1 253,79 Kč	2 447,21 Kč	133 342,43 Kč	70	3 701,00 Kč	230,83 Kč	3 470,17 Kč	21 528,96 Kč
33	3 701,00 Kč	1 231,20 Kč	2 469,80 Kč	130 872,63 Kč	71	3 701,00 Kč	198,78 Kč	3 502,22 Kč	18 026,75 Kč
34	3 701,00 Kč	1 208,39 Kč	2 492,61 Kč	128 380,02 Kč	72	3 701,00 Kč	166,45 Kč	3 534,55 Kč	14 492,19 Kč
35	3 701,00 Kč	1 185,38 Kč	2 515,62 Kč	125 864,39 Kč	73	3 701,00 Kč	133,81 Kč	3 567,19 Kč	10 925,00 Kč
36	3 701,00 Kč	1 162,15 Kč	2 538,85 Kč	123 325,54 Kč	74	3 701,00 Kč	100,87 Kč	3 600,13 Kč	7 324,88 Kč
37	3 701,00 Kč	1 138,71 Kč	2 562,29 Kč	120 763,25 Kč	75	3 701,00 Kč	67,63 Kč	3 633,37 Kč	3 691,51 Kč
38	3 701,00 Kč	1 115,05 Kč	2 585,95 Kč	118 177,29 Kč	76	3 726,00 Kč	34,08 Kč	3 691,92 Kč	- Kč

Obrázek 23: Reprezentativní tabulka umoření

Zdroj: vlastní zpracování

Příloha B - Seznam zkratk krajů a okresů

Zkratky názvů krajů a okresů

Kraje, okresy	Zkratka	Kód	Kraje, okresy	Zkratka	Kód
Hlavní město Praha	PHA	CZ010	Královéhradecký kraj	HRK	CZ052
Středočeský kraj	STC	CZ020	Hradec Králové	HK	CZ0521
Benešov	BN	CZ0201	Jičín	JC	CZ0522
Bečoun	BE	CZ0202	Náchod	NA	CZ0523
Kladno	KD	CZ0203	Rychnov nad Kněžnou	RK	CZ0524
Kolín	KO	CZ0204	Trutnov	TU	CZ0525
Kutná Hora	KH	CZ0205	Pardubický kraj	PAK	CZ053
Mělník	ME	CZ0206	Chrudim	CR	CZ0531
Mladá Boleslav	MB	CZ0207	Pardubice	PU	CZ0532
Nymburk	NB	CZ0208	Svitavy	SY	CZ0533
Praha-východ	PY	CZ0209	Ústí nad Orlicí	UO	CZ0534
Praha-západ	PZ	CZ020A	Vysočina	VYS	CZ061
Příbram	PB	CZ020B	Havlíčkův Brod	HB	CZ0611
Rakovník	RA	CZ020C	Jihlava	JH	CZ0612
Jihočeský kraj	JHC	CZ031	Pelhřimov	PE	CZ0613
Česká Budějovice	CB	CZ0311	Třebíč	TR	CZ0614
Český Krumlov	CK	CZ0312	Žďár nad Sázavou	ZR	CZ0615
Jindřichův Hradec	JH	CZ0313	Jihomoravský kraj	JHM	CZ062
Písek	PI	CZ0314	Blansko	BK	CZ0621
Prachatice	PT	CZ0315	Brno-město	BM	CZ0622
Strakonice	ST	CZ0316	Brno-venkov	BI	CZ0623
Tábor	TA	CZ0317	Břeclav	BV	CZ0624
Plzeňský kraj	PLK	CZ032	Hodonín	HO	CZ0625
Domažlice	DO	CZ0321	Vyškov	VY	CZ0626
Klatovy	KT	CZ0322	Znojmo	ZN	CZ0627
Plzeň-město	PM	CZ0323	Olomoucký kraj	OLK	CZ071
Plzeň-jih	PJ	CZ0324	Jeseník	JE	CZ0711
Plzeň-sever	PS	CZ0325	Olomouc	OC	CZ0712
Rokycany	RO	CZ0326	Prostějov	PV	CZ0713
Tachov	TC	CZ0327	Přerov	PR	CZ0714
Karlovarský kraj	KVK	CZ041	Šumperk	SU	CZ0715
Cheb	CH	CZ0411	Zlínský kraj	ZLK	CZ072
Karlovy Vary	KV	CZ0412	Kroměříž	KM	CZ0721
Sokolov	SO	CZ0413	Uherské Hradiště	UH	CZ0722
Ústecký kraj	ULK	CZ042	Vsetín	VS	CZ0723
Děčín	DC	CZ0421	Zlín	ZL	CZ0724
Chomutov	CV	CZ0422	Moravskoslezský kraj	MSK	CZ080
Litoměřice	LT	CZ0423	Bruntál	BR	CZ0801
Louny	LN	CZ0424	Frydek-Místek	FM	CZ0802
Most	MO	CZ0425	Karviná	KI	CZ0803
Tepliče	TP	CZ0426	Nový Jičín	NJ	CZ0804
Ústí nad Labem	UL	CZ0427	Opava	OP	CZ0805
Liberecký kraj	LBK	CZ051	Ostrava - město	OV	CZ0806
Česká Lípa	CL	CZ0511			
Jablonec nad Nisou	JN	CZ0512			
Liberec	LI	CZ0513			
Semily	SM	CZ0514			

Obrázek 24: Seznam zkratk krajů a okresů

Zdroj: [56]